

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Vojtěch Koždoň

Aktuální otázky peněžitého trestu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 14. 05. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 132 260 znaků včetně mezer.

.....

Vojtěch Koždoň

V Horní Suché dne 14. 05. 2024

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucí své diplomové práce doc. JUDr. Janě Tlapák Navrátilové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady a připomínky, které mi v průběhu jejího zpracování poskytovala a především za ochotné vedení mé diplomové práce a svižnou komunikaci.

Poděkování samozřejmě patří také mé manželce a rodině za jejich bezmeznou trpělivost a podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Historie peněžitého trestu	3
1.1. Počátky peněžitého trestu.....	3
1.2. Peněžitý trest před přijetím zákona č. 140/1961 Sb.....	4
1.3. Peněžitý trest v zákoně č. 140/1961 Sb.....	6
2. Účel trestu	8
3. Peněžitý trest.....	10
4. Hmotněprávní úprava peněžitého trestu	14
4.1. Zákonné podmínky uložení peněžitého trestu.....	14
4.2. Výměra peněžitého trestu.....	16
4.3. Výkon peněžitého trestu.....	22
5. Procesněprávní úprava peněžitého trestu.....	24
5.1. Výkon peněžitého trestu.....	24
5.2. Zajištění výkonu peněžitého trestu.....	30
6. Vývoj trendu ukládání peněžitého trestu	32
6.1. Ukládání peněžitého trestu podle zákona č. 140/1961 Sb.....	32
6.2. Ukládání peněžitého trestu podle zákona č. 40/2009 Sb.....	34
6.2.1. Absence metodiky	35
6.2.2. Obligatorní vymáhání	37
6.2.3. Přeměna peněžitého trestu na alternativní trest	38
6.3. Změna přístupu.....	39
7. Návrhy de lege ferenda	42
7.1. Zrušení vymáhání peněžitého trestu.....	42
7.2. Změna přístupu a systému denních sazeb	43
7.3. Úprava přeměny	44
7.4. Obligatorní uložení peněžitého trestu	45
7.5. Zrušení podmínky dobytosti.....	46
Závěr.....	48
Seznam použitých zdrojů	50
Abstrakt	57
Abstract	58

Úvod

Tématem mé diplomové práce jsou „*Aktuální otázky peněžitého trestu*“. Uvedené téma jsem si vybral z důvodu vzrůstajícího trendu v ukládání peněžitého trestu, a to zejména v posledních letech. Spolu s vyšší mírou ukládání tohoto trestu se ovšem notně musíme začít ptát – v čem se nachází limity této vzestupné tendence? A jak by v kontextu narůstajícího počtu uložených peněžitých trestů měla reagovat legislativa? Cílem mé diplomové práce bude na výše uvedené otázky odpovědět.

Peněžitý trest patří společně s trestem odnětí svobody mezi jedny z nejstarších trestů ukládaných pachatelům trestných činů. V průběhu času docházelo ke změnám ve vnímaví účelu tohoto trestu a rovněž ke změně jeho zákonné úpravy, ale neměnné je vnímání části společnosti v jejíž očích je peněžitý trest nedostatečný a slouží jako prostředek vykoupení se pro majetnější jedince.

Cílem této diplomové práce je vytvořit ucelený rozbor právní úpravy peněžitého trestu s poukázáním na jeho pozitiva, ale především negativa a tyto vlivové faktory porovnat s množstvím ukládaných peněžitých trestů u nás, ale také v zahraničí a na základě těchto dat následně navrhnout vhodné legislativní změny.

Diplomová práce je strukturována do celkem sedmi částí, které jsou dále členěny na kapitoly a body. Osnova této práce v části rozebírající účinnou právní úpravu vychází ze systematiky trestního zákoníku a trestního řádu.

Úvodní část své diplomové práce věnuji krátkému exkursu do historického vývoje peněžitého trestu, přičemž jako hlavní milník je stanoven zákon č. 140/1961 Sb. Tento historický vhled pomůže pochopit vývoj legislativy, chápání a využívání peněžitého trestu nejen v novodobé historii České republiky a rozdílnost se současnou právní úpravou.

Dále navážu rozbořem základních koncepcí účelu trestu a odlišného přístupu k jeho vymezení v rámci současné a minulé právní úpravy trestního práva se zhodnocením úspěšnosti jeho naplňování.

Třetí část věnuji zevrubnému popisu peněžitého trestu s přihlédnutím k jeho specifikům a zejména pozitivům, abych čtenáři poskytl základní vhled do jeho problematiky a krátce se zamyslím nad přístupem k peněžitému trestu v otázce zohlednění majetkového prospěchu pachatele získaného trestným činem ve výměře peněžitého trestu v systému denních sazeb.

Čtvrtá část je věnována rozboru současně účinné hmotněprávní úpravy, kde postupně popisují zákonné možnosti uložení peněžitého trestu, jaká kritéria je nutné zohlednit, aby bylo

možné tento trest uložit samostatně, dále systém denních sazeb a způsob výměry peněžitého trestu a nebo jeho výkon a fikci neodsouzení.

V páté části rozebírám procesněprávní úpravu opět podle systematiky zákona. Tato část se zaměřuje na způsoby výkonu peněžitého trestu, problematické aspekty jeho vymáhání včetně vyjádření soudců, dále na vymáhání peněžitého trestu zejména s ohledem na novelu zákona č. 349/2023 Sb., která svěřila vymáhání celním úřadům a na konec zajištění výkonu peněžitého trestu.

V šesté části zachycuji vývoj trendu v ukládání peněžitého trestu, přičemž jako důležitý mezník stanovím nabytí účinnosti zákona č. 40/2009 Sb. Data z tohoto vývoje následně interpretuji v kontextu zákonné úpravy a nelegislativních prostředků mající na ukládání peněžitého trestu vliv se zaměřením na nejpalcivější problémy a nejpozitivnější změny.

V poslední části své diplomové práce pak navrhuji několik změn právní úpravy na základě problémů, které jsem identifikoval, a které podle mého názoru mají negativní vliv nejen na počet ukládaných peněžitých trestů, ale také na jejich konzistentnost a rovnost napříč soudy a pachateli.

1. Historie peněžitého trestu

1.1. Počátky peněžitého trestu

Jak již bylo zmíněno v úvodu diplomové práce, peněžitý trest řadíme mezi jeden z nejstarších druhů trestů. Tresty patří do lidského společenství od nepaměti, ale o jejich přesné podobě můžeme pouze spekulovat. Jisté je, že se normy chování a také tresty nejdříve utvářely a vymáhaly v rodinách, případně malých skupinkách. S postupným vytvářením komplexnějších struktur společnosti přecházela tato úloha až na stát,¹ který si do dnešního dne udržel monopol na trestní represii a je garantem zachování její zákonnosti.²

První dochovanou písemností dokládající existenci trestů je zákoník Ur-Nammu, který datujeme kolem roku 2050 př. n. l. Původní verze tohoto zákoníku se nedochovala, a tak nám jeho obsah dokládá kopie sepsaná o pár set let později. Nicméně i tato písemnost je značně poškozená a z celého zákoníku se tak dochovalo pouze 5 zákonů. Ale i přesto je ve 3 z 5 dochovaných zákonů za různé druhy zmrzačení lidského těla jinému jako trest stanovena pokuta. Zajímavé na výši stanovených pokut je, že neodráží dnešní vnímání závažnosti újmy způsobené na lidském těle, a tak byla za zlomení kostí jinému pomocí nástroje ukládána vyšší pokuta než-li za odříznutí nohy.³

Pravděpodobně nejznámějším zákoníkem, a to nejen mezi odbornou, ale také laickou veřejností, je Chammurapiho zákoník, který se stal inspirací i pro mnoho evropských zákoníků sepsovaných a přijatých o mnohá staletí později. Tento fakt dokládá, o jak na svou dobu pokrokový právní předpis se jednalo. Chammurapiho zákoník sepsaný v Babylonu okolo roku 1750 př. n. l. se vyznačoval zejména přísnými tresty, mezi kterými ale opět nechyběla pokuta. Ústředním principem Chammurapiho zákoníku je princip zvaný *talio*. Význam tohoto principu spočívá v širším smyslu v potrestání té části těla, kterou se pachatel dopustil násilného jednání, zatímco v užším smyslu je ublížení na zdraví potrestáno stejným ublížením na zdraví. Odtud slavná a dodnes v některých státech světa uplatňovaná zásada „oko za oko, zub za zub“. Výše uvedený princip ovšem platil pouze v případě jednání plnoprávného občana vůči dalšímu

---

¹ LYONS, Lewis. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka & Co., 2004. ISBN 80-7352-021-4, str. 11.

² Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky, čl. 39 a čl. 40.

³ LYONS, Lewis. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka & Co., 2004. ISBN 80-7352-021-4, str. 16.

plnoprávnému občanovi, tedy mezi tzv. avíly. Za jednání směřující vůči společensky méně významnému člověku nebo případně otrokovi byla ukládána pokuta.⁴

Společným prvkem ukládání peněžitého trestu v obou zákonících je jeho kompenzační účel. Pokuta samozřejmě plnila represivní účel, tedy legální postih pachatele ze strany orgánu k tomu zmocněnému za jeho společensky závadné chování, ale také právě účel kompenzační. Kompenzačního účelu nabýval peněžítý trest tím, že byl ukládán *in favorem* poškozeného.⁵

1.2. Peněžítý trest před přijetím zákona č. 140/1961 Sb

Vnímání trestu jako náhradového prostředku se na našem území přeneslo i do Dekretu Břetislavového, který v roce 1039 vydal kníže Břetislav I. nad hrobem sv. Vojtěcha v polském Hnězdně. Charakter trestního práva je v dekretu stále ovlivněn předstátními přežitky a primárním účelem trestu je soukromá msta, která ale byla omezována placením kompenzace za způsobenou škodu či výkupem z krevní msty, jež se označovala jako příhlavní peníze.⁶

V období stavovské monarchie se v městském právu, do kterého nezanedbatelnou měrou přispěl Pavel Kristián z Koldína, užívají vedle trestů ztráty cti, vypovězení či vězení i majetkové tresty jako jsou konfiskace majetku ve prospěch panovníka či pokuty různé výše.⁷

Vynikajícím právním předpisem, který ovlivnil trestní právo v našem prostředí v podstatě až do roku 1949, neboť trestní zákoník z roku 1852 byl vlastně jeho novelizací, byl trestní zákoník z roku 1803. Předpokládal zlý úmysl pachatele, upravoval přechodné či trvalé vyloučení trestní odpovědnosti, trestnými se staly rovněž všechny formy účastenství a zakotvil princip *ignorantia juris non excusat*.⁸ Zákoník se dělil na dvě části. První z nich pojednávala o zločinech, druhá o přestupcích a právě přestupky byly sankcionovány například propadnutím zboží nebo peněžitou pokutou.

Trestní zákoník z roku 1852 upravoval již pouze právo hmotné a začal rozlišovat nejen mezi zločiny a přestupky, ale nově také přečiny. Za zločiny bylo možné uložit peněžítý trest jako trest vedlejší, v případě spáchání přestupku či přečinu mohl být peněžítý trest ukládán jako trest

---

⁴ LYONS, Lewis. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka & Co., 2004. ISBN 80-7352-021-4, str. 21-23.

⁵ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9, str. 136.

⁶ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Student (Leges). Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4, str. 143.

⁷ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Student (Leges). Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4, str. 148-149.

⁸ *Neznalost práva neomlouvá* je jedním ze základních principů práva již z dob římského práva, který vyjadřuje povinnost každého občana seznámit se s aktuálně platnou a účinnou právní úpravou a i bez znalosti neoprávněnosti svého konání je člověk jednající v nevědomosti potrestán stejně jako v případě vědomého spáchání trestného činu.

hlavní i vedlejší.⁹ Peníze z uložených peněžitých trestů byly převedeny do fondu chudých v místě výkonu trestu. Tento zákon rovněž v ustanovení § 260 upravoval přeměnu peněžitého trestu na trest vězení, přičemž zároveň stanovil převodní poměr na jeden den odnětí svobody za každých 250 korun z peněžité pokuty. V následujícím paragrafu zákon také umožňoval v případě zvláštního zřetele hodných opačnou přeměnu z trestu vězení na trest peněžité pokuty.¹⁰

Velkou pozornost věnovala peněžitému trestu takzvaná profesorská osnova trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona o přestupcích z roku 1926. Při určování výše peněžitého trestu musel soud vzít v potaz poměry odsouzeného, aby sice došlo ke krátkodobému snížení jeho životní úrovně, ale aby výkon trestu neznemožnil plnění jeho vyživovacích povinností. Zajímavé na návrhu bylo, že umožňoval soudu, pokud měl za to, že i uložení peněžitého trestu v maximální zákonné výměře by nevedlo k dostatečnému ovlivnění životní úrovně odsouzeného, dodatečně v usnesení stanovit celkovou výši peněžitého trestu, která se skládala z maximální zákonné výměry navýšené o částku rovnající se průměrnému důchodu za dobu nejméně 7 dnů a nejvýše 8 měsíců.¹¹ Neméně zajímavou byla možnost poškozeného žádat, aby soud rozhodl, že mu škoda má být nahrazena ze zaplaceného peněžitého trestu.¹²

Po konci druhé světové války a s postupným nástupem komunistického režimu byly přijaty zákony k ochraně státního vlastnictví spolu se znárodněnými podniky a k ochraně řádného plnění hospodářských úkolů tzv. dvouletek, ve kterých byl peněžitý trest upravován rovněž.¹³

Všechny tyto jednotlivé zákony ale pouze modifikovaly trestněprávní politiku v závislosti na aktuálním politickém dění a k obsáhlejší změně došlo až s přijetím zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon. Peněžitý trest je možné dle zmíněného zákona ukládat pouze jako trest vedlejší a byl upraven v § 48 až § 50. Uložit peněžitý trest bylo možné pouze v zákonem stanovených případech, ne však pokud by byl trest nedobytný. Zajímavostí je, jakým způsobem se projevila politická ideologie v hmotněprávní upraveně peněžitého trestu. § 48 odst. 1 stanovil, že: „*Spolu s trestem odnětí svobody může soud uložit též trest peněžitý, projevil-li pachatel úmyslným trestným činem nepřátelství k lidově demokratickému řádu*“.¹⁴ Dalším ze zřejmě ideologických a v dnešním pojetí trestního práva nepřijatelným projevem kategorizace občanů je důvodová zpráva k tomuto zákonu,

⁹ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9, str. 140.

¹⁰ Zákon č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927, §§ 260-261.

¹¹ KALVODOVÁ, Věra. *Peněžitý trest - praxí konečně doceněná alternativa trestu odnětí svobody?* In Tomáš Grřivna. *Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR*. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-709-5. 2018, str. 99.

¹² Poškozený musel prokázat, že svůj nárok na náhradu škody nemohl zhojit z majetku pachatele a svou žádost musel podat do tří let po právní moci rozsudku.

¹³ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6, str. 69-70.

¹⁴ Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon, § 48.

kteřá uvádí, že: „*O výši trestu nerozhoduje toliko závažnost trestného činu, nýbrž především třídni příslušnost pachatele.*“¹⁵

Na druhou stranu si zákonodárci rovněž uvědomovali, že peněžité tresty v minulosti byly vhodnou sankcí pro majetnější část populace, a tak se v důvodové zprávě rovněž dočteme, že peněžité tresty nesmějí být nadále výhodou pro majetné vrstvy, které se mohly jejich zaplacením vykoupit.¹⁶ Odst. 2 § 48 tuto myšlenku dále rozvíjí a stanoví potřebu přihlížet k osobním a majetkovým poměrům pachatele při výměře peněžitého trestu tak, aby znamenal citelné omezení majetku nabytého bezpracnými zisky. Vydobytá částka trestu připadala státu. Oproti úpravě z roku 1852 neupravuje trestní zákon z roku 1950 klíč pro přeměnu peněžitého trestu na trest vězení, ale soud stanoví vedle trestu peněžitého náhradní trest odnětí svobody pro případ jeho nedobytnosti.

1.3. Peněžitý trest v zákoně č. 140/1961 Sb.

Účelem nové právní úpravy bylo: „*chránit společenské a státní zřízení ČSSR, socialistické vlastnictví.*“¹⁷ Trestní zákon č. 140/1961 Sb. stanovil, že ukládání samostatného peněžitého trestu je možné, pokud vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele uloženi jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba.¹⁸ Přičemž v podstatě přesné znění tohoto ustanovení převzal i trestní zákoník z roku 2009. Oproti nové právní úpravě ale chyběla možnost přeměny nevykonaného peněžitého trestu nebo stanovení náhradního trestu odnětí svobody.¹⁹ To bylo vyřešeno novelou č. 56/1965 Sb., kdy byla přidána možnost stanovit náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok.²⁰ Tato novela rovněž upravila předpoklady pro ukládání peněžitého trestu. Základní podmínkou se stalo získání majetkového prospěchu nebo snaha takový prospěch získat.²¹

Výraznou změnou směrem k posílení nejen peněžitého trestu, ale celého systému alternativních trestních sankcí s cílem zmírnit četnost ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody došlo novelou trestního zákona č. 175/1990 Sb. Peněžitý trest byl touto novelou výslovně stanoven jako alternativa nepodmíněného trestu odnětí svobody u trestných činů s horní hranicí

¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

¹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

¹⁷ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6, str. 406.

¹⁸ Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, § 53.

¹⁹ SOLNAŘ Vladimír. *Systém československého trestního práva* 3. část. Vyd. 1. Praha: Academia, 1979, str. 141.

²⁰ Zákon č. 56/1965 Sb., Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb., článek I, bod 7.

²¹ KALVODOVÁ, Věra. *Peněžitý trest - praxi konečně doceněná alternativa trestu odnětí svobody?* In Tomáš Grřivna. *Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR*. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-709-5. 2018, str. 100.

trestní sazby do tří let a byla upravena možnost stanovit náhradní trest odnětí svobody v délce 2 let oproti předcházejícímu jednomu roku.

Podle staré právní úpravy tak bylo možné uložit peněžitý trest ve třech případech:

- 1) pachatel úmyslnou trestnou činností získal nebo se snažil získat majetkový prospěch,
- 2) trestní zákon ve zvláštní části uložení peněžitého trestu dovoluje,
- 3) soud ukládá peněžitý trest za trestný čin, u něhož horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři léta, a vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele trest odnětí svobody současně neukládá.²²

Vzhledem k zájmu ukládat peněžitý trest v co největší míře a vcelku vysoce stanovené horní hranici peněžitého trestu až do výše 5 000 000 Kč, kdy lze očekávat, že by jeho zaplacení mohlo činit potíže, umožňoval zákon stanovení přiměřených měsíčních splátek. Velmi široké rozpětí sazby peněžitého trestu od 2 000 Kč do 5 000 000 Kč, jehož celkovou výši stanovil soud pouze na základě obecných hledisek, tak soud stavěl před nelehký úkol při jeho vyměřování.²³ Z předchozího trestního zákoníku byla převzata úprava, že soud s ohledem na osobní a majetkové poměry pachatele peněžitý trest neuložil, bylo-li zřejmé, že by byl nedobytný.

Úplnou novinkou byla úprava v § 54 odst. 4 trestního zákona, který nově upravoval zahlazení odsouzení peněžitého trestu uloženého za nedbalostní trestný čin, pokud byl vykonán nebo pokud bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.²⁴

---

²² Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, § 53.

²³ VANDUCHOVÁ, Marie. *Peněžitý trest: praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody?* In: VANDUCHOVÁ, Marie a GŘIVNA, Tomáš (ed.). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2, str. 425.

²⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, § 54.

2. Účel trestu

V historii lze v oblasti právní teorie rozlišovat dvě hlavní koncepce smyslu a účelu trestání. Jsou to teorie absolutní a relativní.²⁵ Teorie absolutní je reprezentovaná teorií odplaty a spočívá v tom, že se trest ukládá proto, že bylo spácháno zlo. Druhou koncepcí zastupuje teorie prevence, ve které se trestání pojí s cílem zabránit budoucímu zlu. Hlavními rozdíly mezi uvedenými koncepty je, že absolutní teorie zaměřuje uložený trest na minulost jako spravedlivou odplatu bez dalšího účelu, kdežto teorie relativní chápe trest jako prostředek k dosažení vnějšího cíle, který je zejména preventivní, ale také resocializační a reintegrační.²⁶ Smíšené teorie se pak snaží spojit aspekty obou přístupů a minimalizovat jejich slabé stránky.

Ačkoliv se teorie absolutní projevovala v trestních předpisech zejména dob dávnějších a postupně se od ní začalo ustupovat a přecházet k teorii relativní, tak stále není považována za zcela překonanou. V současnosti ve společnosti vzrůstá pochybnost ohledně účinnosti resocializačních metod a je pozorován návrat k myšlence spravedlivé odplaty. S nárůstem kriminality se snižuje důvěra občanů v efektivitu nápravného přístupu k pachatelům trestných činů a posiluje se přístup odplatný.²⁷

V trestním zákoníku z roku 2009 nemáme, na rozdíl od trestního zákona z roku 1961, definován pojem účel trestu. Ten je dle důvodové zprávy²⁸ nahrazen obecnými zásadami trestání, které jsou upraveny v hlavě páté obecné části trestního zákoníku. Jde například o zásadu zákonnosti, přiměřenosti, personaly a individuality trestu, ale také humanity a jiné další. Ústavní soud k tomu uvádí, že „pokud zákonodárce nespecifikuje svou trestní politiku co do účelů trestání detailněji, pak každé uložení trestu (ať už samostatného trestu, či více trestů vedle sebe) musí přísně sledovat a respektovat principy proporcionality a ultima ratio“.²⁹ Nicméně i přes absenci pozitivněprávní definice mezi teoretiky panuje z velké části shoda, že základem českého trestního práva je smíšená teorie trestání, která v sobě kombinuje několik hlavních účelů trestu:

- a) ochrana společnosti před pachateli trestných činů,
- b) individuálně preventivní účinek trestu,
- c) generálně preventivní účinek trestu,

---

²⁵ KUCHTA, Josef a VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Beckovy mezioborové učebnice. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4, str. 185-187.

²⁶ KOPŘIVA, Marcela. *Soudce v říší účelu trestu*. In: beck-online [právní informační systém]. Trestněprávní revue, 2020, č. 3, str. 129-134.

²⁷ JELÍNEK, Jirí. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0, str. 402-403.

²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. Sněmovní tisk 410/0, část č. 1/9, ze dne 19. 12. 2007, V. volební období.

²⁹ Nález sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017, bod 17; Nález sp. zn. L. ÚS 4503/12 ze dne 11. 6. 2014, bod 26.

d) resocializace pachatele.³⁰

Právě úspěšnost naplnění resocializačního účelu trestu je v České republice dlouhodobým problémem. Ukládané tresty, a zejména tresty odnětí svobody, jsou spojeny s negativními nebo dokonce kriminogenními faktory. V případě uložení krátkodobého trestu odnětí svobody pak nelze účinně naplnit cílů výchovných programů, a takový trest s sebou nese plná negativa spojená s odnětím svobody bez patřičných pozitiv. Nevyhnutelným důsledkem je tak vytvoření podmínek pro následnou recidivu takto odsouzeného pachatele.

Výše uvedený problém řeší ukládání alternativních trestů namísto krátkodobých trestů odnětí svobody, neboť odsouzený není vytržen ze svého sociálního prostředí a nedojde tak k přetrhání rodinných vazeb,³¹ dále mu zůstávají pracovní návyky a potřeba řešit problémy každodenního života. Například správně vyměřený peněžitý trest zasáhne ideálně pouze odsouzeného a pouze v míře dočasně snížení životní úrovně, neboť dojde k odčerpání peněžních prostředků, které nemůže využít ke spotřebě, která je základem moderního konzumního způsobu života.³²

---

³⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0, str. 407.

³¹ ŠÁMAL, Pavel; GŘIVNA, Tomáš; BOHUSLAV, Lukáš; NOVOTNÝ, Oto; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, str. 351.

³² LEGS.. *Změna podmínek pro ukládání peněžitých trestů*. In: beck-online [právní informační systém]. Právní rozhledy, 2019, č. 12, str. II. [online]. [cit. 21. 02. 2024]. Dostupné z: <<https://www.beck-online.cz>>

3. Peněžitý trest

Peněžitý trest je základní majetkovou sankcí cílící na finanční prostředky pachatele trestného činu. Je jedním z nejdůležitějších a nejvíce ukládaných alternativních trestů, který nabývá významu zejména v případě majetkové kriminality,³³ a který lze uložit jak samostatně, tak vedle jiného trestu a svůj význam má zejména v případech, kdy není zapotřebí pachatele izolovat od zbytku společnosti.³⁴ Z dikce ustanovení § 39 odst. 8 trestního zákoníku, který stanoví, že: „*Soud zejména zváží uložení peněžitého trestu*“³⁵ je zjevná prioritizace peněžitého trestu nad ostatními alternativními tresty v případě trestných činů spáchaných ze ziskuchtivosti.³⁶

Peněžitý trest má rovněž výchovný efekt spočívající v tom, že pachateli, který se snažil obohatit trestnou činností, je jeho majetek naopak zmenšen. Výchovné působení je pak o to silnější, pokud se pachatel snažil obohatit protiprávním činem, ale neúspěšně.³⁷ Peněžitý trest má své opodstatnění také u trestných činů, k jejichž spáchání pachatel potřebuje finanční prostředky, ale činy samotné nemají majetkovou povahu. V takových případech by měl mít peněžitý trest zábrannou funkci a jeho citelnou výměrou odčerpat peněžní prostředky potřebné k dalšímu páčání trestné činnosti.³⁸

Bývalý nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman dokonce prohlásil: „*Peněžitý trest považuji za jeden z velice efektivních nástrojů trestní politiky, neboť přiměřená finanční sankce je skutečným postihem pro každého, kdo zná cenu peněz.*“³⁹ I přes očividný majetkový charakter je však možné peněžitý trest uložit i za jiné než majetkové trestné činy. Zjevnou nevýhodou tohoto trestu je, že postihuje nejen samotného pachatele, ale také jeho rodinu nebo osoby, vůči kterým

---

³³ JANUŠ, Jan. *Tresty budoucnosti*. Právo (Info.cz). Praha: Info.cz, 2020. ISBN 978-80-907780-0-9, str. 31.

³⁴ ROZUM, Jan; ZEMAN, Petr; PŘESLIČKOVÁ, Hana a TOMÁŠEK, Jan. *Vybrané problémy sankční politiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 80-7338-042-0, str. 22-23.

³⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, § 39.

³⁶ ŠÁMAL, Pavel. *K peněžitému trestu po novele trestního zákona provedené zákonem č. 333/2020 Sb.* In Tomáš Grívna a Hana Šimánová. *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. Kolektivní monografie. ISBN 978-80-7598-879-9, str. 318.

³⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, str. 261.

³⁸ SOTOLÁŘ, Alexander; ŠÁMAL, Pavel a PÚRY, František. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Beckovy příručky pro právní praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7, str. 339.

³⁹ *NSZ a Nejvyšší soud chtějí zlepšit praxi ukládání peněžitých trestů*. Společná tisková zpráva Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství. [online]. [cit. 26. 02. 2024]. Dostupné z: <<https://verejnazaloba.cz/nsz/nsz-a-nejvyssi-soud-chteji-zlepsit-praxi-ukladani-penezitych-trestu/>>

má pachatel závazky.⁴⁰ Peněžitý trest tak představuje výjimku ze zásady, že trest představuje osobní újmu pachatele trestného činu.⁴¹

Hlavní předností peněžitého trestu je varování a odstrašení pachatele, jeho výchovný prvek je však výrazně slabší. Dle zahraničních empirických výzkumů je jeho generálně preventivní působení srovnatelné s působením trestu odnětí svobody.⁴²

Zajímavou otázkou, která se nám v otázce přístupu k povaze peněžitého trestu naskýtá je, zda je možné uložit peněžitý trest ve zvýšené míře v případech, kdy se pachatel trestným činem neoprávněně obohatil a v daném případě nelze odčerpat majetkové prostředky trestem propadnutí věci. Například Nejvyšší soud má v této otázce za to, že „*funkcí peněžitého trestu je především možnost postihnout majetkový prospěch pachatele*“.⁴³ Stejného názoru, jen s drobnou specifikací, se můžeme dočíst i v publikaci *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*, kde je popisována funkce peněžitého trestu především v možnosti „*postihnout majetkový prospěch pachatele, který získal z trestné činnosti, jestliže takový prospěch nelze odčerpat jinak*“.⁴⁴ Sdílený pohled z českého právního prostředí je možné dohledat i na slovenské straně hranice, kdy má podle dvojice autorů peněžitý trest opět představovat prostředek postihu majetkového prospěchu získaného pachatelem trestnou činností za předpokladu, že jej nelze odčerpat jiným způsobem.⁴⁵ I pokud se ohlédneme za judikaturou Nejvyššího soudu více do minulosti, lze nalézt rozhodnutí, které bylo zahájeno na návrh ministra spravedlnosti ČSR a i zde je vyjádřena potřeba odčerpat materiální zisk prostřednictvím peněžitého trestu v případě, že nelze uložit trest propadnutí věci.⁴⁶ Výčet názorů podporující výše zmíněné pojetí peněžitého trestu však stále není konečný a je možné dohledat i další opakující se myšlenky v různých publikacích.⁴⁷

---

⁴⁰ VANDUCHOVÁ, Marie. *Peněžitý trest: praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody?* In: VANDUCHOVÁ, Marie a GRIVNA, Tomáš (ed.). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2, str. 430.

⁴¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0, str. 439-440.

⁴² VANDUCHOVÁ, Marie. *Peněžitý trest: praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody?* In: VANDUCHOVÁ, Marie a GRIVNA, Tomáš (ed.). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2, str. 424-425.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Tdo 685/2007 ze dne 20. 06. 2007.

⁴⁴ SOTOLÁŘ, Alexander; ŠÁMAL, Pavel a PÚRY, František. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Beckovy příručky pro právní praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7, str. 339.

⁴⁵ STRÉMY, Tomáš a KLÁTIK, Jaroslav. *Alternativně tresty*. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-89603-56-5, str. 133.

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 11 Tz 3/83 z 23. 2. 1983.

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel, *Peněžité tresty z pohledu soudní praxe aneb jak zvýšit jejich ukládání*. [online]. [cit. 28. 02. 2024]. Dostupné na: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/penezite-tresty-z-pohledu-soudni-praxe-aneb-jak-zvysit-jejich-ukladani>>; ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, str. 260; PÚRY, František. § 67 [Peněžitý trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1, str. 1185.

V opozici s tímto názorem je například Drápal, který je toho názoru, že pachatelem neoprávněně získaný majetkový prospěch je třeba odčerpát trestem propadnutí věci nebo náhradní hodnoty a výši peněžitého trestu by neměl ovlivnit majetkový prospěch, který se pachatel snažil získat a nebo který získal. Neboť jestliže zákon stanovuje metodu výpočtu peněžitého trestu, a ta nezahrnuje možnost zohlednění protiprávně získaného majetku, tak není možné peněžitý trest za tímto účelem uložit.⁴⁸ Přičemž jen za splnění výše uvedeného lze uložit peněžitý trest v souladu s pravidly pro ukládání trestů obecně i pravidly pro výměru peněžitého trestu.⁴⁹

Který z těchto dvou pohledů je však ten správný? Ačkoliv chápu myšlenky Drápala a do jisté míry s nimi i souhlasím, tak mám za to, že nelze přisvědčit názoru, že ve výměře peněžitého trestu nelze zohlednit pachatelem neoprávněně získaný materiální prospěch. Ano, tak tomu dozajisté bude v případě, kdy lze, jak uvádí, majetkový prospěch odčerpát propadnutím věci nebo náhradní hodnoty. V takovém případě se při výměře peněžitého trestu budou vedle povahy a závažnosti spáchaného trestného činu zohledňovat pouze osobní a majetkové poměry pachatele. Ale za situace, kdy nelze uložit trest propadnutí věci nebo náhradní hodnoty, je jedinou možností, jak v trestu zohlednit neoprávněně nabyté prostředky, uložení peněžitého trestu. Stejně tak, jako když při výměře peněžitého trestu není soud limitován hodnotou majetku získaného trestnou činností⁵⁰ a může peněžitým trestem postihnout i majetek získaný prací, podnikáním tj. legální činností,⁵¹ tak ke stejnému závěru můžeme dojít i v této otázce.

Tedy, že ve výměře peněžitého trestu můžeme zohlednit i majetek získaný nelegální činností a soud nemusí svou úvahu omezit pouze na tzv. čistý příjem. Samozřejmě soud musí vždy vzít v úvahu, zda majetkový prospěch získaný trestnou činností je ještě součástí pachatelových majetkových poměrů a takto nelegálně získaný prospěch ve výši peněžitého trestu zohlednit. Pokud by například pachatel podvodným jednáním vylákal z poškozených 500 000 Kč, ale všechny protiprávně získané peníze by prohrál v hazardních hrách a jinak by nevlastnil žádný hodnotný majetek a rovněž v pracovněprávním poměru vydělával na úrovni minimální mzdy, tak za takové situace jistě nelze přisvědčit, aby byl v soudem ukládaném peněžitém trestu zohledněn i již neexistující prospěch, neboť takový peněžitý trest by byl pro pachatele likvidační, respektive nedobytný. V tomto se můj názor odchyluje od názoru Nejvyššího soudu který, jak jsem již zmínil, má nejen za to, že *„funkcí peněžitého trestu je především možnost postihnout majetkový prospěch*

---

⁴⁸ DRÁPAL, J. *O nefunkčnosti peněžitých trestů v podobě denních pokut a co s tím*. In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2015, č. 5, str. 33 a násl.

⁴⁹ DRÁPAL, Jakub. *Přiměřenost peněžité sankce k majetku pachatele*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-297-1, str. 57.

⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tz 19/2015 ze dne 1. prosince 2015.

⁵¹ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 948/17 ze dne 27. 06. 2017; Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 1 Tz 23/87 ze dne 28. 8. 1987.

pachatele“, ale také nepokládá za důležité aby, pokud pachatel vylákal v tomto konkrétním případě 319 306 Kč a peněžité trest byl uložen ve výši 100 000 Kč (tedy zhruba třetina podvodně získaného prospěchu), soudy dále zkoumaly majetkové poměry pachatele a dobytost trestu.⁵² Přičemž jak jsem již uvedl ve svém modelovém příkladě, nelze bez dalšího vycházet při výměře peněžitého trestu z majetkového prospěchu pachatele získaného trestným činem, neboť protiprávně získaný majetkový prospěch nemusí být vždy součástí majetkových poměrů pachatele a je tak nezbytné osobní a majetkové poměry vždy prověřit.

Nicméně i tak mi z praktického hlediska dává smysl aby, pokud okolnosti nedovolí jiný způsob odčerpání neoprávněného majetkového prospěchu, byl uložen peněžité trest ve výši zohledňující nelegální obohacení, neboť tak úspěšně jedním trestem lze naplnit jeho represivní a konfiskační účel.

---

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Tdo 685/2007 ze dne 20. 06. 2007.

4. Hmotněprávní úprava peněžitého trestu

4.1. Zákonné podmínky uložení peněžitého trestu

Hmotněprávní úpravu peněžitého trestu nalezneme v §§ 67 až 69 trestního zákoníku. Soud může uložit peněžitý trest v případě, že se pachatel snažil úmyslným trestným činem pro sebe či jiného získat majetkový prospěch. Obě kritéria (úmyslný trestný čin a zjištěný motiv pachatele) je třeba splnit zároveň. V případě souběhu více trestných činů postačí, že uvedené podmínky splňuje alespoň jeden z nich.⁵³ Přičemž majetkovým prospěchem rozumíme nejen situaci obohacení pachatele ve smyslu získání dosud nevlastněných prostředků, ale také zabránění odlivu finančních prostředků protiprávním jednáním jako je zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 trestního zákoníku.⁵⁴ Ale i bez splnění podmínky ziskuchtivosti lze uložit peněžitý trest za splnění podmínek uvedených v odstavci 2 § 67 trestního zákoníku. První možností je, že uložení peněžitého trestu ustanovení trestního zákoníku výslovně dovoluje a je tedy uveden v příslušné skutkové podstatě trestné činu jako jeden z možných trestů. V takovém případě lze uložit peněžitý trest za nedbalostní i úmyslný trestný čin spáchaný bez motivu ziskuchtivosti, přičemž je lhostejné, zda se jedná o přečin či zločin a rovněž nezáleží na tom, zda je vedle peněžitého trestu ukládán ještě jiný druh trestu či nikoliv. Druhou možností je, že jsou kumulativně splněny tyto podmínky § 67 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku:

- a) soud ukládá peněžitý trest za přečin,
- b) trestní zákoník ve zvláštní části v sankci za takový přečin výslovně neobsahuje peněžitý trest a
- c) vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a k osobě a poměrům pachatele soud současně neukládá nepodmíněný trest odnětí svobody.⁵⁵

Za splnění těchto kumulativních podmínek tak lze uložit peněžitý trest i za trestné činy u kterých zákon výslovně nestanoví jako jeden z možných druhů trestů trest peněžitý a které jsou spáchané z jiné než zjištěné pohnutky a rovněž za trestné činy spáchané z nedbalosti. Nejčastějším příkladem, kdy bude uložení peněžitého trestu zcela na místě, bude spáchání méně závažného

---

⁵³ PÚRY, František. § 67 [Peněžitý trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 1188, marg. č. 3.

⁵⁴ SOTOLÁŘ, Alexander; ŠÁMAL, Pavel a PÚRY, František. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Beckovy příručky pro právní praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7, str. 340.

⁵⁵ PÚRY, František. § 67 [Peněžitý trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 1190, marg. č. 5.

trestného činu s naplněním pouze základní skutkové podstaty pachatelem dosud soudně netrestaným. Ideálním vzorovým příkladem takového přečinu a pachatele je trestný čin podvodu podle § 209 odst. 1 trestního zákoníku spáchaný prvopachatelem.

§ 67 odst. 3 trestního zákoníku upravuje možnost uložit peněžitý trest jako samostatný trest. S ohledem na systematické zařazení tohoto odstavce lze dovodit, že se týká všech předchozích případů ukládání peněžitého trestu.⁵⁶ Tedy jako samostatný lze peněžitý trest uložit jak za úmyslný trestný čin spáchaný ze zjištěné pohnutky podle § 67 odst. 1 trestního zákoníku, tak i za jakýkoli jiný trestný čin, který splňuje podmínky stanovené v písmenu a) nebo b) druhého odstavce § 67 trestního zákoníku. Peněžitý trest může být podle odstavce 3 uložen jako samostatný, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.⁵⁷ Ze všech alternativ upravených v § 67 trestního zákoníku se jedná o nejpřísnější podmínku, protože zde není pouze omezení spočívající v tom, že v daném případě není třeba uložit trest odnětí svobody, ale také že postačí účinek samotného peněžitého trestu bez uložení jakéhokoliv jiného mírnějšího trestu nespojeného s odnětím svobody.⁵⁸ Peněžitý trest nelze podle § 53 odst. 1 trestního zákoníku uložit vedle propadnutí majetku bez ohledu na skutečnost, zda propadnutí majetku postihuje celý majetek pachatele, nebo jen tu jeho část, kterou soud určil.⁵⁹ Jinak by se jednalo o nedůvodné hromadění účinků postihujících majetek. Tím samozřejmě není nijak vyloučeno uložení jednoho z ochranných opatření upravených v § 96 a následujících trestního zákoníku. Při uložení samostatného peněžitého trestu musí soud v rozsudku detailně odůvodnit, že vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele není třeba uložení jiného trestu ke splnění účelu trestu.⁶⁰

Jak podle § 67 odst. 2 písm. b), tak podle odstavce 3 téhož paragrafu je k uložení peněžitého trestu nezbytné splnit podmínku, že je uložení peněžitého trestu vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu a osobě a poměrům pachatele adekvátní.

Jaká kritéria zkoumáme, abychom došli k závěru, že jsou uvedené podmínky splněny? Nejdříve si rozebereme povahu a závažnost trestného činu, přičemž je podstatné nezkoumat pouze typovou závažnost, ale je nezbytné zjistit konkrétní závažnost spáchaného protiprávního jednání. Demonstrativní výčet okolností v § 39 odst. 2 trestního zákoníku nám dává vodítko, jak správně určit povahu a závažnost činu. Povahu trestného činu nám konkretizuje zejména význam zákonem

---

⁵⁶ PÚRY, František. § 67 [Peněžitý trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 1191, marg. č. 6.

⁵⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, § 67.

⁵⁸ SOTOLÁŘ, Alexander; ŠÁMAL, Pavel a PÚRY, František. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Beckovy příručky pro právní praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7, str. 342.

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 383/2016 ze dne 23. 11. 2016.

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR, sp. zn. Pls 7/66-1 ze dne 5. 9. 1966.

chráněného zájmu, okolnosti spáchaného činu, motiv pachatele a jeho vztah k zavinění, ale také polehčující nebo přitěžující okolnosti a jiné další skutečnosti. U závažnosti trestného činu zkoumáme intenzitu nebo rozsah s jakou pachatel naplnit znaky skutkové podstaty, kolik polehčujících nebo přitěžujících okolností lze jeho jednání přičíst, zda došlo k naplnění podmínek použití vyšší trestní sazby atp.

Při hodnocení osoby a poměrů pachatele vycházíme z obecných kritérií stanovených v § 39 odst. 1 trestního zákoníku. Mezi hlavní zkoumané aspekty bude patřit, zda pachatel spáchal trestný čin poprvé, jaké jsou možnosti jeho nápravy, jeho chování po činu nebo osobní, majetkové, rodinné a jiné poměry. Při úvahách o možnosti uložení peněžitého trestu bude nejdůležitější bezúhonnost pachatele a posouzení možnosti působit dostatečným způsobem jen tímto trestem.

4.2. Výměra peněžitého trestu

Peněžitý trest se vyměřuje na základě systému denních sazeb. Jedná se o systém propracovaný, moderní a v řadě evropských zemí již dlouhá desetiletí také aplikovaný. Systém denních sazeb je transparentní jak pro samotného odsouzeného, tak i pro širší veřejnost a poskytuje soudcům jasný návod, jak peněžitý trest vyměřit.⁶¹ Oproti pokutovému systému, kdy zákon stanoví pouze rozmezí peněžitého trestu bez bližších konkrétních metodik jeho výpočtu a výsledná částka je pouze na úvaze soudu, který má k dispozici pouze obecná hlediska,⁶² tak systém denních sazeb zaručuje větší konzistentnost v rozhodování soudců napříč republikou, trestnými činy i pachateli.⁶³ Základem výměry je stanovení a následný součin dvou hodnot, kterými jsou počet a výše denních sazeb. Výpočet tak lze rozdělit do dvou samostatných kroků.

Zákonné rozmezí počtu denních sazeb je mezi 20 až 730. Výše jednotlivé denní sazby pak stanovena mezi částkou 100 Kč až 50 000 Kč. Počet denních sazeb i jejich výši soud nemůže snížit ani zvýšit nad zákonem stanovené hranice.⁶⁴ Tyto 2 základní parametry tak umožňují soudu uložit peněžitý trest v celkové výměře od 2 000 Kč až do 36 500 000 Kč, což umožňuje uložení

⁶¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, str. 265; SCHEINOST, Miroslav a VÁLKOVÁ, Helena. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-154-7, str. 107.

⁶² VANDUCHOVÁ, Marie. *Peněžitý trest: praxí nedoceněná alternativa trestu odnětí svobody?* In: VANDUCHOVÁ, Marie a GRIVŇA, Tomáš (ed.). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2, str. 425.

⁶³ Drápal, J., 2016a. *Analýza ukládání peněžitých trestů v podobě denních pokut v České republice*. Česká Kriminologie. [online]. [cit. 12. 03. 2024]. Dostupné na: <<https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2016-2/analiza-ukladani-penezitych-trestu-v-podobе-dennich-pokut-v-ceske-republice/Attachment>>

⁶⁴ SOTOLÁŘ, Alexander; ŠÁMAL, Pavel a PŮRY, František. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Beckovy příručky pro právní praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7, str. 343.

peněžitého trestu jak osobám nemajetným, tak velmi mohovitým a soud má možnost v uloženém trestu opravdu široce zohlednit celkovou majetkovou situaci pachatele i majetkový prospěch ze spáchaného trestného činu, aby peněžitý trest zasáhl stejnou měrou do majetkové dispozice odsouzeného bez ohledu na jeho finanční možnosti. V odůvodnění rozsudku musí soud zdůvodnit na základě jakých kritérií se rozhodl pro určitý počet a výši denních sazeb.⁶⁵ Není přípustné, aby soud stanovil celkovou výměru peněžitého trestu a následně tuto rozpočítal dle systému denních sazeb.⁶⁶ Že se tato praktika v aplikační praxi opravdu vyskytuje rovněž doložil i Drápal ve své analýze ukládání peněžitých trestů, kde se soudce Okresního soudu v Jeseníku vyjádřil, že si předem stanoví celkovou výši peněžitého trestu, ne však na základě zákonného výpočtu a: „*Pak to nějak nakombinovat, aby to matematicky vyšlo. Jen aby to matematicky vycházelo, aby se (peněžitý trest) vlezl do zákonného rozpětí.*“⁶⁷

Důležitou skutečností, která rovněž v některých případech způsobuje nepochopení ze strany odsouzených je, že systém denních sazeb slouží pouze k výměře peněžitého trestu a nijak nesouvisí s jeho výkonem.⁶⁸ To kupříkladu znamená, že pokud soud vyměří peněžitý trest ve 100 denních sazbách, každou ve výši 5 000 Kč, tak to neznamená, že by odsouzený měl vykonat peněžitý trest ve 100 splátkách, ale vykonává jej zásadně celý. Pokud k tomu navíc soud povolí výkon peněžitého trestu ve splátkách, působí to pro odsouzeného zmatečně.⁶⁹

Počet denních sazeb soud určuje s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Přičemž mezi klíčové okolnosti určující povahu a závažnost trestného činu patří:

- a) význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen,
- b) způsob provedení činu a jeho následky,
- c) okolnosti, za kterých byl čin spáchán,
- d) osoba pachatele,
- e) míra zavinění pachatele, jeho pohnutka, záměr nebo cíl.⁷⁰

---

⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel; GŘIVNA, Tomáš; BOHUSLAV, Lukáš; NOVOTNÝ, Oto; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, str. 352.

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 213/2017 ze dne 3. 5. 2017; ŠÁMAL, Pavel. *K peněžitému trestu po novele trestního zákona provedené zákonem č. 333/2020 Sb.* In Tomáš Gřivna a Hana Šimánová. *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. Kolektivní monografie. ISBN 978-80-7598-879-9, str. 309.

⁶⁷ Drápal, J., 2016a. *Analýza ukládání peněžitých trestů v podobě denních pokut v České republice*. Česká Kriminologie. [online]. [cit. 14. 03. 2024]. Dostupné na: <<https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2016-2/analiza-ukladani-penezitych-trestu-v-podobě-dennich-pokut-v-ceske-republice/Attachment>>

⁶⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0, str. 440.

⁶⁹ SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8, str. 52.

⁷⁰ PÚRY, František. § 39 [Stanovení druhu a výměry trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 18, str. 809-813.

Kromě výše uvedeného omezení v rozpětí počtu denních sazeb zákon rovněž omezuje horní hranici speciálním pravidlem, kdy dvojnásobek počtu denních sazeb nesmí přesahovat horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody, a to ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody a náhradním trestem odnětí svobody za trest domácího vězení.⁷¹

Toto omezení vychází z dřívější právní úpravy, kdy byla stanovena maximální výše horní hranice náhradního trestu odnětí svobody ukládaného v případě nevykonání peněžitého trestu na 4 roky, což odpovídá současnému maximálnímu počtu denních sazeb po jejich přepočtu na trest odnětí svobody v poměru 1:2 (jedna zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítá za 2 dny odnětí svobody).

Toto omezení nijak nevylučuje, aby s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu uložil soud peněžitý trest v takové výši, že dvojnásobek počtu denních sazeb nedosáhne dolní hranice trestní sazby odnětí svobody stanovené za spáchaný trestný čin.⁷²

Zatímco při určení počtu denních sazeb vychází soud především z okolností určující závažnost spáchaného činu, výše denní sazby je určována na základě zhodnocení osobních a majetkových poměrů pachatele. Tato metoda výpočtu umožňuje zohlednit rozdílné majetkové poměry pachatelů trestných činů obdobné závažnosti a i přes rozdílně vyměřené výše peněžitých trestů je zasáhnout stejně citelně.⁷³ Právě zohlednění majetkových poměrů pachatele ve výměře trestu za spáchaný trestný čin pak přispívá k pocitu spravedlnosti mezi širokou veřejností a dá se považovat za odpovídající požadavku rovnosti před zákonem.⁷⁴ Zároveň majetková diferenciacie trestu snižuje vnímání peněžitého trestu jen jako možnost majetných pachatelů se za spáchaný trestný čin vykoupit, což opět působí pozitivně na obraz peněžitého trestu ve společnosti, která většinou inklinuje k trestání „kriminálem“.⁷⁵

Dostatečně zjištěné zejména majetkové poměry pachatele umožňují uložení peněžitého trestu ve výši odpovídající schopnosti odsouzeného zaplatit peněžitý trest a zároveň umožňují dostatečně zasáhnout do jeho majetkové dispozice.⁷⁶ Pouze správně vyměřená výše peněžitého

---

⁷¹ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, § 68.

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 138/2022 ze dne 30. 3. 2022.

⁷³ VANDUCHOVÁ, Marie. *Peněžitý trest: praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody?* In: VANDUCHOVÁ, Marie a GRIVNA, Tomáš (ed.). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2, str. 426.

⁷⁴ SCHEINOST, Miroslav a VÁLKOVÁ, Helena. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*. IV., Sankční politika a její uplatňování. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-154-7, str. 107.

⁷⁵ JANUŠ, Jan. *Tresty budoucnosti*. V Praze: Info.cz, 2020. ISBN 978-80-907780-0-9, str. 32.

⁷⁶ LEGS.. Změna podmínek pro ukládání peněžitých trestů. In: beck-online [právní informační systém]. Právní rozhledy, 2019, č. 12, str. II. [online]. [cit. 18. 03. 2024]. Dostupné z: <<https://www.beck-online.cz>>

trestu může naplnit podmínky resocializace,⁷⁷ je tedy nutné zachovat finanční úroveň odsouzeného a peněžitým trestem pouze dočasně docílit omezení jeho spotřeby a zasáhnout tak do jeho životního standardu, což je zejména v dnešní společnosti s převládajícím konzumním myšlením bráno jako velmi efektivní způsob potrestání.⁷⁸ Pokud by byl uložený peněžitý trest nepřiměřeně vysoký a odsouzenému by po delší dobu nezbývalo dostatečné množství finančních prostředků k zajištění základních životních potřeb, bylo by na místě se obávat, že se odsouzený uchýlí k dalšímu páčání trestné činnosti, aby si obstaral chybějící finanční prostředky.⁷⁹ Nemůže mít tedy likvidační charakter, ale může způsobit určité komplikace v životě, spočívající například v prodeji části majetku.⁸⁰

Soud při zjišťování osobních a majetkových poměrů pachatele zkoumá nejen poměry, které u pachatele existovaly v době spáchání trestného činu, ale rovněž okolnosti a poměry, které u něj existovaly v době rozhodování o trestu.⁸¹ Zákon stanoví, že soud má vycházet primárně z čistého příjmu, který má nebo by mohl mít pachatel za jeden den.⁸² Vedle čistého příjmu ale rovněž soud musí vzít do úvahy i další proměnné, jako je pachatelovo vzdělání, jeho celková majetková situace, zdravotní stav, rodinný život, výše závazků a možnost získat práci odpovídající jeho kvalifikaci.⁸³ Nicméně jak jsem již uvedl, přednostním kritériem pro posuzování výše denní sazby je pachatelův čistý příjem.⁸⁴ Pokud je pachatel v pracovním nebo jiném obdobném poměru, může se užít při výpočtu čistého příjmu pachatelův průměrný denní výdělek, který lze rovněž snadno ověřit potvrzením od zaměstnavatele. Za předpokladu, že je pachatel výdělečně činný jiným způsobem, například podniká, může být podkladem pro zjištění čistého příjmu také daňové přiznání. Soud také může vyjít z informací, které mu o svých majetkových poměrech sdělil sám obviněný⁸⁵ nebo ze svědeckých výpovědí či listinných důkazů prokazujících, že obviněný před svým trestním

---

⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel; GŘIVNA, Tomáš; BOHUSLAV, Lukáš; NOVOTNÝ, Oto; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, str. 353.

⁷⁸ LEGS.. *Změna podmínek pro ukládání peněžitých trestů*. In: beck-online [právní informační systém]. Právní rozhledy, 2019, č. 12, str. II. [online]. [cit. 18. 03. 2024]. Dostupné z: <<https://www.beck-online.cz>>

⁷⁹ VANDUCHOVÁ, Marie. *Peněžitý trest: praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody?* In: VANDUCHOVÁ, Marie a GŘIVNA, Tomáš (ed.). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2, str. 431.

⁸⁰ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2139/16 ze dne 06. 09. 2016.

⁸¹ PÚRY, František. § 39 [Stanovení druhu a výměry trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 4, str. 801.

⁸² Zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník*, § 68.

⁸³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, str. 267.

⁸⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0, str. 440.

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 12/2022 ze dne 30. 3. 2022.

stíháním nežil v chudobném životním stylu.⁸⁶ V praxi ale nastávají také situace, kdy výše zmíněnými způsoby nelze zjistit čistý příjem pachatele.

Jak v takovém případě postupovat? Zákon pamatuje i na takovou situaci a umožňuje orgánům činným v trestním řízení prostřednictvím specifických institutů zjistit majetkové poměry obviněného, a to například prohlášením o majetku podle § 7a trestního řádu, dále umožňuje si vyžádat údaje, které jsou předmětem bankovního tajemství podle § 8 trestního řádu nebo si jen opatřit výpis z bankovního účtu pachatele, výpisy z veřejných rejstříků, registrů a evidencí. Pokud by ani tak soud nemohl zjistit majetkové poměry pachatele, lze je stanovit odhadem. Odhadem lze stanovit příjem pachatele až v případě, že nejsou dostatečné podklady pro určení jeho čistého příjmu a pachatel neposkytuje potřebnou součinnost. Odhadem zákon umožňuje stanovit nejen příjem,⁸⁷ ale také pachatelův majetek a výnosy z něj (nájemné, dividendy z akcií...).

V § 68 odst. 5 trestního zákoníku zákon soudy ukládá, že v rozhodnutí musí uvést počet a výši denních sazeb. Uvedení obou hodnot umožňuje objektivní zhodnocení, zda byl peněžitý trest uložen v souladu se zákonnými pravidly a spolu s povinností jejich odůvodnění tak dává nejen odsouzenému transparentní náhled do úvah soudu o výměře trestu. Jak jsem již v předchozí části své diplomové práce uvedl, systém denních sazeb je sice transparentnějším a spravedlivějším způsobem vyměření peněžitého trestu než systém pokutový, nicméně pro pachatele může působit zmatečně, neboť si může zaměnit denní sazbu za denní splátku a následně může být překvapující, že se peněžitý trest vykonává najednou. Také proto by ke zjednodušení pochopení a orientace v uloženém trestu bylo vhodné, pokud by soudy ve výroku rozsudku rovněž uváděly i celou částku peněžitého trestu.⁸⁸ Dle mých poznatků z několika desítek náhodně vybraných rozhodnutí převážně okresních soudů se ale zdá, že si soudci tuto praxi osvojili a ve všech rozsudcích, které jsem prostudoval, byla ve výroku rozsudku vedle zákonem požadovaného počtu a výše denních sazeb uvedena vždy i celá částka peněžitého trestu.

Dále zákon upravuje možnost soudu povolit pachateli zaplacení peněžitého trestu v přiměřených měsíčních splátkách, pokud to odůvodňují jeho osobní a majetkové poměry. Soud stanoví splátky například v případě, kdy ukládá peněžitý trest ve vysoké výměře a zaplacení horentní sumy najednou by pachateli činilo potíže. Nebo je zde některá z výdělečných, rodinných či jiných překážek, která by bránila pachateli v zaplacení celé částky peněžitého trestu. Jedinou

---

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1364/2013 ze dne 26. 03. 2014.

⁸⁷ Příjmy pachatele mohou pocházet z kapitálového majetku pachatele, z dědění, z autorských práv, z průmyslových práv, z dávek nemocenského pojištění a důchodového zabezpečení, z výher ze sázek a loterií atd. PÚRY, František. § 68 [Výměra peněžitého trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 4, str. 1199.

⁸⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, str. 268.

zákonnou podmínkou je přiměřenost takových měsíčních splátek. Přiměřenost se přitom bude posuzovat s ohledem na osobní a majetkové poměry pachatele tak, aby splátky splnily svůj účel, ale zároveň tak, aby se přílišnou délkou výkonu nevytrácel represivní a nápravný účel trestu. Stejně jako v právu občanském, i u peněžitého trestu zákon dává soudci možnost aby, pokud to předem stanoví, pachatel ztratil výhodu splátek, pokud nezaplatí dílčí splátku včas. V takovém případě je následně pachatel povinen doplatit celý peněžitý trest najednou.

A nakonec zákon v otázce výměry peněžitého trestu stanoví, že se trest neuloží, pokud by byl nedobytný. Pro posouzení dobytosti či nedobytnosti peněžitého trestu jsou mimo osobní a majetkové poměry rovněž významné závazky pachatele. Obzvláště důležité je především zohlednit pachatelovu zákonnou vyživovací povinnost a povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy, které mají obě zásadně přednost před uložením peněžitého trestu.⁸⁹ Stejně jako při určování výše denní sazby je i při zkoumání dobytosti peněžitého trestu důležité posoudit osobní a majetkové poměry pachatele, přičemž se peněžitý trest neuloží, je-li nedobytnost zřejmá a pachatel by nebyl schopen peněžitý trest vykonat ani při povolení splátek. Nestačí tedy, pokud je nedobytnost pouze pravděpodobná nebo pokud by dokonce jedinou překážkou byla neochota pachatele.⁹⁰ V případě pochybností o dobytosti nebo nedobytnosti peněžitého trestu se vychází z presumpce dobytosti a peněžitý trest se uloží,⁹¹ což plyne také z judikatury Nejvyššího soudu: „...není zapotřebí úplné znalosti majetkových poměrů obviněného, v pochybnostech o těchto poměrech se tento trest uloží a jeho případná nedobytnost se posléze řeší upuštěním od jeho výkonu.“⁹² Ostatně úplnou objektivní známost majetkových poměrů nevyžaduje ani Ústavní soud.⁹³ Vystává otázka, jakým způsobem koresponduje judikatura Nejvyššího soudu mezi sebou, pokud se podle ní má zároveň vycházet z presumpce dobytosti peněžitého trestu a zároveň „neúplné či nesprávné posouzení majetkových poměrů pachatele včetně jeho závazků brání řádnému posouzení existence nebo neexistence podmínky v § 68 odst. 6 trestního zákoníku.“⁹⁴

---

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 462/2023 ze dne 28. 06. 2023; Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 538/2014 ze dne 29. 05. 2014.

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1409/2011 ze dne 23.11.2011.

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel. *K peněžitému trestu po novele trestního zákona provedené zákonem č. 333/2020 Sb.* In Tomáš Gřivna a Hana Šimánová. *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. Kolektivní monografie. ISBN 978-80-7598-879-9, str. 308.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tdo 821/2016 ze dne 21. 06. 2016; usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 462/2023 ze dne 28. 06. 2023; usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1409/2011 ze dne 23. 11. 2011.

⁹³ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1084/12 ze dne 13. 9. 2012; usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 733/11 ze dne 1. 9. 2011.

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1286/2020, ze dne 27. 1. 2021; usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 702/2017 ze dne 19. 07. 2017; usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 866/2016 ze dne 17. 08. 2016.

4.3. Výkon peněžitého trestu

Výkon peněžitého trestu je upraven v § 69 trestního zákoníku. Podle odstavce 1 zaplacená částka peněžitého trestu připadá státu. Peněžítý trest se může uložit a vykonat pouze v českých korunách.⁹⁵ Takto získané prostředky se ukládají na zvláštní účet Ministerstva spravedlnosti ČR a mohou sloužit k uspokojení majetkového nároku poškozených.⁹⁶

Z druhého odstavce vyplývá, že přeměna nevykonaného peněžitého trestu nebo jeho zbytku na trest odnětí svobody je možná za splnění dvou kumulativních podmínek:

- 1) pachatel nezaplatil peněžítý trest na výzvu soudu nebo do uplynutí lhůty, na kterou byl výkon trestu odložen nebo na kterou byly povoleny splátky, a
- 2) je zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno nebo by bylo bezvýsledné.⁹⁷

O zřejmou bezvýslednost nebo zmaření vymáhání peněžitého trestu se bude zejména jednat, pokud se pachatel svým jednáním snaží všemožně vyhýbat výkonu peněžitého trestu. Například může zatajovat své příjmy, zbavovat se majetku nebo záměrně snížit svůj příjem tím, že změni svou práci na hůře placenou.⁹⁸

Když jsou podmínky splněny, rozhodne soud mimo veřejné zasedání o přeměně peněžitého trestu na nepodmíněný trest odnětí svobody a zároveň rozhodne o způsobu jeho výkonu, tzn. o zařazení do jednoho ze dvou typu věznic. Pro přeměnu je stanoven pevný přepočítací klíč, kdy každá celá nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě peněžitého trestu je přeměněna na dva dny nepodmíněného trestu odnětí svobody. V praxi tedy soud zjistí, jaká částka peněžitého trestu nebyla zaplacená, tuto vydělí částkou představující jednu denní sazbu a výsledek zakrouhlí směrem dolů. Dvojnásobek této cifry pak představuje počet dnů odnětí svobody.⁹⁹

---

⁹⁵ SOTOLÁŘ, Alexander; ŠÁMAL, Pavel a PÚRY, František. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Beckovy příručky pro právní praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7, str. 343.

⁹⁶ Podle zákona č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů; Důvodová zpráva k zákonu č. 59/2017 Sb. Sněmovní tisk 650/0, ze dne 6. 11. 2015, VII. volební období.

⁹⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, § 69.

⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel; GRIVNA, Tomáš; BOHUSLAV, Lukáš; NOVOTNÝ, Oto; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, str. 353.

⁹⁹ ŠČERBA, Filip. *Změny trestního zákoníku provedené novelou č. 333/2020 Sb. a jejich důsledky*. In: beck-online [právní informační systém]. Trestněprávní revue, 2020, č. 4, str. 187-193. [online]. [cit. 27. 03. 2024]. Dostupné z: <<https://www.beck-online.cz>>

Podle posledního odstavce pak dochází k fikci neodsouzení, pokud byl peněžitý trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku upuštěno za předpokladu, že byl pachatel odsouzen za přečin nebo zločin. Novelizací zákonem č. 333/2020 Sb. tak došlo k rozšíření okruhu trestných činů, na jejichž pachatele se hledí, jako by nebyli odsouzeni z nedbalostních přečinů rovněž na úmyslné přečiny a dokonce zločiny.¹⁰⁰ Legislativní úprava fikce neodsouzení omezená pouze na nedbalostní přečiny byla vnímána jeho negativní a omezující, neboť je dán zájem na tom, aby byl peněžitý trest ukládán i u bagatelních úmyslných trestných činů.¹⁰¹ Jedinou kategorií trestného činu u které tak nedojde k fikci neodsouzení vykonáním nebo upuštěním od výkonu peněžitého trestu je zvláště závažný zločin.

Pokud byl pachateli vedle peněžitého trestu uložen i trest obecně prospěšných prací, trest zákazu činnosti, trest zákazu držení a chovu zvířat nebo vedle podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody, nenastane fikce neodsouzení dříve, než-li jsou splněny podmínky pro zahlázení odsouzení u všech trestů uložených vedle trestu peněžitého.¹⁰² Rovněž na pachatele nelze hledět jako na neodsouzeného, pokud vedle peněžitého trestu bylo uloženo i ochranné opatření a dosud nebylo vykonáno nebo jinak ukončeno.¹⁰³

---

¹⁰⁰ Zákon č. 333/2020 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, článek I, bod 15.

¹⁰¹ ŠÁMAL, Pavel. *K peněžitému trestu po novele trestního zákona provedené zákonem č. 333/2020 Sb.* In Tomáš Gřivna a Hana Šimánová. *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. Kolektivní monografie. ISBN 978-80-7598-879-9, str. 317.

¹⁰² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část.* 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0, str. 441.

¹⁰³ PÚRY, František. § 69 [Výkon peněžitého trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 4, str. 1208.

5. Procesněprávní úprava peněžitého trestu

Úpravu peněžitého trestu v procesní úpravě trestního práva nalezneme v §§ 341 až 344b trestního řádu. Trestní řád v těchto ustanoveních upravuje výkon peněžitého trestu a také zajištění jeho výkonu.

5.1. Výkon peněžitého trestu

K výkonu peněžitého trestu může dojít 3 způsoby:

- 1) zaplacením peněžitého trestu po výzvě předsedy senátu podle § 341 trestního řádu,
- 2) vymáháním peněžitého trestu podle § 343 trestního řádu,
- 3) přeměna nezaplaceného peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody podle § 344 trestního řádu.

Po nabytí vykonatelnosti rozsudku, kterým byl pachatel odsouzen k peněžitému trestu, vyzve předseda senátu podle § 341 trestního řádu odsouzeného, aby do jednoho měsíce peněžitý trest zaplatil s výstrahou, že jinak bude přikročeno k vymáhání či přeměně peněžitého trestu.

Důvodová zpráva k novele zákona č. 333/2020 Sb. přitom uvádí, že vymáhání i přeměna peněžitého trestu představují dvě rovnocenné varianty.¹⁰⁴ S tím se podle mého názoru nedá souhlasit, neboť trestní zákoník v § 69 odst. 2 stanoví, že: „*pokud je zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno nebo by bylo bezvýsledné, přemění soud peněžitý trest nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu.*“¹⁰⁵ Z tohoto ustanovení dle mého úsudku jasně vyplývá, že k přeměně peněžitého trestu má soud přistoupit až v situaci, kdy není pochyb o bezvýslednosti případně nařízeného vymáhání, ale bez dalšího o přeměně peněžitého trestu rozhodnout nemůže. Onu rovnocennost nelze dovozovat pouze z obsahu upozornění při výzvě, pokud zákon předpokládá v § 69 odst. 2 trestního zákoníku i v § 343 odst. 1 trestního řádu primárně vymáhání peněžitého trestu a možnost přeměny peněžitého trestu bez vymáhání stanoví jako výjimku a váže ji na podmínku zjištění o bezvýslednosti nebo

---

¹⁰⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb. Sněmovní tisk 453/0, ze dne 3. 4. 2019, VIII. volební období; JELÍNEK, Jirí. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-637-8, str. 1288.

¹⁰⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, § 69.

možnosti zmaření vymáhání.¹⁰⁶ Navíc dochází k názorovému rozporu i přímo v rámci samotné důvodové zprávy k této novele, když na straně 25 uvádí, že: „*Pokud není peněžitý trest zaplacen na výzvu soudu nebo do uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen či povoleny splátky (§ 342 tr. ř.), a pokud není upuštěno od výkonu tohoto trestu (§ 342a tr. ř.) nebo pokud nepostačují na zaplacení peněžitého trestu prostředky z peněžité záruky (§ 343 odst. 2 tr. ř.), předseda senátu nařídí jeho vymáhání. Pokud je zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno, přemění soud peněžitý trest rovnou v trest odnětí svobody, o přeměně peněžitého trestu v trest odnětí svobody se rozhodne rovněž tehdy, pokud předseda senátu vymáhání peněžitého trestu nenařídí, protože je zřejmé, že by vymáhání bylo bezvýsledné.*“¹⁰⁷ Přičemž i v další části se uvádí, že: „*...odsouzený tak bude upozorněn, že v případě nezaplacení peněžitého trestu bude tento trest vymáhán, nebo přeměněn v trest odnětí svobody, přičemž otázka, který z těchto institutů má přednost, je řešena v ustanovení § 343 odst. 2 tr. ř.*“¹⁰⁸ Z dikce tohoto ustanovení se opět dozvíme, že pokud k zaplacení peněžitého trestu stačí prostředky z peněžité záruky nebo by bylo vymáhání zmařeno či bezvýsledné, tak jej předseda senátu nenařídí. Tedy i samotná důvodová zpráva, ač uvádí, že vymáhání a přeměna peněžitého trestu tvoří rovnocenné alternativy, ve svých jiných částech zcela jasně uvádí, že předseda senátu má obligatorně přistoupit k vymáhání a až při jeho nemožnosti k přeměně. Takové pojetí navíc odpovídá více smyslu trestu odnětí svobody jako *ultima ratio*, kdy by nezaplacení peněžitého trestu mělo mít prvotně za následek jeho vymáhání a přeměna peněžitého trestu na trest odnětí svobody by měla být vnímána jako krajní řešení.¹⁰⁹

Je ale takový přístup správný a v praxi vhodnější? Domnívám se, že nikoliv. V rámci společných snah Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství o zvýšení množství ukládaných peněžitých trestů byly organizovány odborné semináře, ve kterých byla jako jeden z hlavních problémů identifikována právě náročnost vymáhání peněžitého trestu.¹¹⁰ Za jednu z hlavních příčin nízkého využívání nejdůležitějšího majetkového trestu bylo označeno vymáhání peněžitého trestu i v rámci dotazníkového šetření mezi soudci a státními zástupci.¹¹¹

Soudci se k obligatornímu vymáhání vyjadřovali následovně:

---

¹⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel. *K peněžitému trestu po novele trestního zákona provedené zákonem č. 333/2020 Sb.* In Tomáš Grívna a Hana Šimánová. *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. Kolektivní monografie. ISBN 978-80-7598-879-9, str. 322-323.

¹⁰⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb. Sněmovní tisk 453/0, ze dne 3. 4. 2019, VIII. volební období.

¹⁰⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb. Sněmovní tisk 453/0, ze dne 3. 4. 2019, VIII. volební období.

¹⁰⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb. Sněmovní tisk 453/0, ze dne 3. 4. 2019, VIII. volební období.

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel, *Peněžité tresty z pohledu soudní praxe aneb jak zvýšit jejich ukládání.* [online]. [cit. 01. 04. 2024]. Dostupné na: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/penezite-tresty-z-pohledu-soudni-praxe-aneb-jak-zvysit-jejich-ukladani>>

¹¹¹ SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8, str. 21.

„K přeměně trestu lze přikročit až po bezvýsledném vymáhání trestu v exekučním řízení, což vede k další časové prodlevě mezi uložením trestu a jeho případnou přeměnou...“

„Pokud se z peněžitého trestu stala vlastně pohledávka, která má být nejprve vymáhána, přestává být peněžitý trest sankcí a odsouzeným je poskytována možnost se výkonu tohoto trestu po dlouhou dobu vyhybat či jej dokonce i mařit. Účinnost vymáhání je dle mých zkušeností jen minimální, úkony se jeví jen jako formální. Přestává fungovat možnost přeměny trestu v trest odnětí svobody jako jakýsi strašák a motivace k zaplacení...“

„Peněžitý trest v současné podobě je prakticky nefunkční. Oproti předchozí variantě (zaplatit nebo nastoupit výkon trestu odnětí svobody) je rychlost trestu eliminována vymáhací fází, která ve většině případů vede pouze k odkladům a zdržování, protože ten, kdo peníze měl, zaplatil hned, u toho, kdo je nemá, vymáhání nepomůže a jen dále zatíží rozpočet soudu. Odsouzený by měl být postaven před jasnou volbu: buď peněžitý trest, nebo výkon trestu odnětí svobody. Proč ale nastupovat výkon trestu odnětí svobody, když soud nejdřív peněžitý trest musí vymáhat, aby dal odsouzenému další šanci a čas?“¹¹²

Soudci tedy jasně spatřovali, že vymáhací fází ztrácí peněžitý trest efekt trestu, že vymáhání je neefektivní a pouze prodlužuje dobu mezi uložením peněžitého trestu a jeho přeměnou na trest odnětí svobody.

Vrátit se k původní právní úpravě a v případě nezaplacení peněžitého trestu rovnou přistoupit k jeho přeměně na trest odnětí svobody se tak jeví jako mnohem hospodárnější a efektivnější způsob jak naplnit účel trestu.¹¹³ Návrat k předchozí právní úpravě preferuje také Kalvodová.¹¹⁴ Mezi další skeptiky patří Šámal, který vidí obligatorní vymáhání jako zdroj problémů¹¹⁵ a Ščerba má model upřednostňující vymáhání peněžitého trestu za značně problematický.¹¹⁶ Rovněž upozorňuje na fakt, že konstrukce vymáhání peněžitého trestu byla

---

¹¹² SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8, str. 23-53.

¹¹³ SCHEINOST, Miroslav a VÁLKOVÁ, Helena. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*. IV., Sankční politika a její uplatňování. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-154-7, str. 162.

¹¹⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Peněžitý trest - praxí konečně doceněná alternativa trestu odnětí svobody?* In Tomáš Gřivna. *Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR*. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-709-5. 2018, str. 105.

¹¹⁵ ŠÁMAL, Pavel. *K peněžitému trestu po novele trestního zákona provedené zákonem č. 333/2020 Sb.* In Tomáš Gřivna a Hana Šimánová. *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. Kolektivní monografie. ISBN 978-80-7598-879-9, str. 311.

¹¹⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, str. 271.

vnímána jako komplikovaná i na Slovensku, a proto se v tamější právní úpravě od něj v roce 2011 upustilo.¹¹⁷ Pokud je jedním z účelů trestu dosáhnout, aby odsouzený vedl řádný život a respektoval zákonnost, je přirozenou snahou státu zabezpečit, aby se tento odsouzený nevyhýbal uloženým povinnostem a pro případ, že to tak není, je na místě uložit přísnější trest, který tuto nápravu dokáže zjednat.¹¹⁸

Vyvstává tedy otázka, proč jsme se v roce 2020, když se přijímala rozsáhlá novelizace peněžitého trestu, i přes vědomí toho, jaký problém v praxi vymáhání peněžitého trestu činí, neinspirovali v nám kulturně nejbližší zemi, která tento problém úspěšně identifikovala a vyřešila v roce 2011.

Požádá-li o to odsouzený a jsou-li k tomu dány důležité důvody, může předseda senátu povolit odklad výkonu peněžního trestu až na 1 rok od uplynutí lhůty podle § 341 trestního řádu nebo povolit splácení peněžitého trestu v přiměřených měsíčních splátkách. Pokud ale důvody pro odklad výkonu pominou nebo odsouzený, aniž by mu v tom bránily důležité důvody, nehradí řádně a včas splátky, tak předseda senátu povolení odkladu nebo splátek odvolá. Rozhodnutí má formu usnesení, proti němuž není přípustná stížnost.¹¹⁹

Trestní řád zde povolení výkonu peněžitého trestu ve splátkách váže na návrh odsouzeného, což nijak neovlivňuje možnost předsedy senátu rozhodnout samostatně o povolení splátek podle § 68 odst. 5 trestního zákoníku již při ukládání trestu. O povolení splátek na návrh podle trestního řádu půjde zpravidla v případech, kdy vznikla nebo vyšla najevo potřeba jejich povolení až po uložení peněžitého trestu. Musí se jednat o skutečnost mající významný dopad na schopnost odsouzeného vykonat uložený peněžitý trest, která není vedena snahou odsouzeného vyhnout se výkonu trestu.¹²⁰

Předseda senátu může také rozhodnout o upuštění od výkonu trestu nebo jeho zbytku, jestliže:

- a) odsouzený se v důsledku okolností na jeho vůli nezávislých stal dlouhodobě neschopným peněžitý trest zaplatit, nebo

---

¹¹⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, str. 286.

¹¹⁸ STRÉMY, Tomáš a KLÁTIK, Jaroslav. *Alternatívne tresty*. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-89603-56-5, str. 144.

¹¹⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, § 342.

¹²⁰ KADLEC, J. § 342 [Žádost o odklad výkonu a o povolení splátek]. In: D R A Š T Í K, A ., F E N Y K, J . a kol. Trestní řád: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 02. 04. 2024] ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné z: <www.aspi.cz> ISSN 2336-517X.

- b) by výkonem peněžitého trestu byla vážně ohrožena výživa nebo výchova osoby, o jejíž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat.¹²¹

Musí se jednat o překážku vzniklou až ve vykonávacím řízení, jinak by se jednalo o skutečnost bránící již uložení peněžitého trestu. Zároveň se musí jednat o trvalejší nemožnost peněžitý trest zaplatit z výše uvedených dvou důvodů. Pokud by šlo pouze o přechodnou obtíž, mohl by soud přistoupit pouze k povolení odkladu výkonu trestu nebo jeho splátek. Od výkonu peněžitého trestu není možné upustit jen proto, že obviněný podporuje ze svého příjmu rodinu družky, jestliže k jejím dětem nemá zákonnou vyživovací povinnost.¹²²

Pokud předseda senátu rozhoduje o upuštění od výkonu trestu nebo jeho zbytku, rozhoduje tak o celém trestu nebo celém nezaplaceném zbytku, nikoliv jen o jeho části. Proti rozhodnutí podle odstavce 1 § 342a trestního řádu je přípustná stížnost s odkladným účinkem.

K nařízení vymáhání peněžitého trestu přistoupí předseda senátu, pokud odsouzený nezaplatí:

- a) do jednoho měsíce poté, co byl k zaplacení vyzván,
- b) do jednoho měsíce poté, co mu bylo oznámeno rozhodnutí, jímž povolený odklad nebo povolené splácení byly odvolány, nebo
- c) do uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen.¹²³

Po marném uplynutí lhůt je předseda senátu povinen nařídit vymáhání peněžitého trestu. Jedná se o lhůty zákonné, tedy je nelze zkrátit, ale ani prodloužit. K nařízení vymáhání nedojde, pokud na jeho zaplacení postačují prostředky z peněžitě záruky nebo je zřejmé, že by vymáhání bylo zmařeno či bezvýsledné.¹²⁴

Pokud byl výkon trestu zajištěn na majetku odsouzeného, použije se při nařízení vymáhání přednostně takto zajištěný majetek.¹²⁵ Při správě placení peněžitého trestu se postupuje podle daňového řádu a nově jej vymáhá celní úřad.

Novelou provedenou zákonem č. 349/2023 Sb. bylo s účinností od 1. 1. 2024 do trestního řádu vloženo zcela nové ustanovení § 343a, které zakotvuje „*povinnost vzájemné výměny*

---

¹²¹ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, § 342a.

¹²² JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-637-8, str. 1289.

¹²³ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, § 343.

¹²⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, § 343.

¹²⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-637-8, str. 1288.

informací nezbytných pro výkon uloženého peněžitého trestu mezi soudy a celními úřady.“¹²⁶ Soud musí celnímu úřadu zaslat opis rozsudku, kterým byl uložen peněžitý trest a nařízeno vymáhání, vyrozumět jej o zajištěném majetku odsouzeného pro účely výkonu trestu a sdělit mu všechny okolnosti důležité pro placení peněžitého trestu, přičemž zákon uvádí pouze jejich demonstrativní výčet.

Celní úřad naproti tomu soud vyrozumí o tom, že byl peněžitý trest vymožen, vymáhání bylo zmařeno, došlo ke zpeněžení majetku odsouzeného zajištěného za účelem výkonu peněžitého trestu a o dalších zákonem předvídaných skutečnostech.¹²⁷ Tyto informace poskytne soudu dle metodického pokynu¹²⁸ celní úřad zpravidla bezodkladně, nejpozději následující pracovní den. Cílem změn je zvýšit efektivitu vymáhání peněžitých trestů, a to tak, že nově tyto pohledávky nebudou vymáhat jednotlivé soudy, ale tato agenda se svěřuje Celní správě ČR v rámci tzv. dělené správy, čímž dojde ke kumulaci všech pohledávek u jednoho vymáhajícího orgánu.¹²⁹

Generální ředitelství cel rozhodlo, že správu peněžitého trestu bude vykonávat Celní úřad pro Jihomoravský kraj a od 1. 7. 2025 tato kompetence přejde na Celní úřad v Brně, přičemž případně nesprávně zasláná pohledávka peněžitého trestu na jiný celní úřad se vyřeší postoupením podle § 75 daňového řádu.¹³⁰

O přeměně peněžitého trestu rozhoduje předseda senátu mimo veřejné zasedání, nepožádá-li odsouzený výslovně, aby rozhodl ve veřejném zasedání. Soud vždy umožní odsouzenému, aby se k věci vyjádřil. Trestní řád dává odsouzenému možnost, aby v případě, že došlo k přeměně jeho peněžitého trestu na trest odnětí svobody, se tomuto trestu úspěšně zčásti nebo zcela vyhnul, a to zaplacením peněžitého trestu nebo jeho zbylé části. Pokud po přeměně celý peněžitý trest nezplatí nebo uhradí alespoň jeho část, rozhodne předseda senátu, jakou část trestu odnětí svobody má odsouzený vykonat. Proti rozhodnutí o přeměně peněžitého trestu i rozhodnutí podle odstavce 2 § 344 trestního řádu je přípustná stížnost s odkladným účinkem.

---

¹²⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 349/2023 Sb. Sněmovní tisk 488/0, ze dne 30. 6. 2023, IX. volební období.

¹²⁷ Zákon č. 349/2023 Sb., Zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s konsolidací veřejných rozpočtů, článek I, bod 4.

¹²⁸ Metodická informace generálního ředitelství cel č. 2/2024 ze dne 23. 2. 2024 o vymáhání justičních pohledávek, vyhlášeno ve Věstníku CS č. 8/2024. Praha: Generální ředitelství cel ČR, 2024. [online]. [cit. 03. 04. 2024] Dostupné z: <<https://www.celnisprava.cz/cz/Methodika/MI-2024-002.pdf>>

¹²⁹ MIŠŮR, Peter. Úprava procesu vymáhání peněžitých pohledávek upravených trestněprávními předpisy vstoupila v platnost. In: beck-online [právní informační systém]. Ius Focus, 22. 12. 2023.

¹³⁰ Metodická informace generálního ředitelství cel č. 2/2024 ze dne 23. 2. 2024 o vymáhání justičních pohledávek, vyhlášeno ve Věstníku CS č. 8/2024. Praha: Generální ředitelství cel ČR, 2024. [online]. [cit. 04. 04. 2024] Dostupné na: <<https://www.celnisprava.cz/cz/Methodika/MI-2024-002.pdf>>

5.2. Zajištění výkonu peněžitého trestu

Je-li vedeno trestní stíhání pro trestný čin, za který je vzhledem k povaze a závažnosti činu a osobě obviněného možné očekávat uložení peněžitého trestu, nebo byl-li takový trest uložen a je nezbytné zajistit jeho výkon, může soud a v přípravném řízení státní zástupce za účelem zefektivnění a vymahatelnosti zajistit určenou část majetku obviněného.¹³¹ Účelem zajištění je zabránit obviněnému, kterému hrozí uložení peněžitého trestu, aby jej zmařil například tím, že majetek ukryje, převede na jiného, spotřebuje apod., ale neslouží k zajištění nároku poškozeného podle § 47 trestního řádu. Institut zajištění byl zakotven do naší právní úpravy z důvodu, že před novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 86/2015 Sb.¹³² docházelo k situaci, kdy odsouzený, kterému byl uložen peněžitý trest, v závěrečné fázi trestního řízení zpravidla žádný majetek ze kterého by uhradil peněžitý trest neměl, protože měl dostatek času, aby jej schoval, spotřeboval apod.¹³³ Zajištěním nedochází k převodu vlastnického práva, takže je nezbytné s majetkem nakládat tak, aby mohl být vrácen, pokud obviněný peněžitý trest zaplatí nebo se vůbec neuloží. Zajištěním lze postihnout jen majetek ve vlastnictví obviněného nebo jeho spoluvlastnické podíly, případně majetek tvořící společné jmění manželů.¹³⁴ Rozsah zajištění má být přiměřený a nelze postupovat zcela svévolně.¹³⁵ I proti rozhodnutí o zajištění je přípustná stížnost se suspenzivním účinkem.

Pokud pominou důvody, pro které bylo nařízeno zajištění části majetku nebo není potřeba zajištění v rozsahu, v jakém bylo nařízeno, rozhodne soud a v přípravném řízení státní zástupce, a to i bez návrhu, o jeho zrušení nebo omezení jeho rozsahu.¹³⁶ K omezení rozsahu zajištění se přistoupí zejména, pokud vyjde najevo, že rozsah zajištěného majetku převyšuje výši hrozícího peněžitého trestu. Nezákonost či dokonce protiústavnost nelze spatřovat v tom, že je v trestním řízení zajištěn majetek a poté je zjištěno, že důvod k zajištění dán nebyl nebo jej není možné prokázat. O protiprávnosti by bylo možno uvažovat jen za situace, kdyby již v okamžiku zajištění majetku příslušný orgán činný v trestním řízení věděl, že důvod pro zajištění neexistuje.¹³⁷

¹³¹ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, § 344a.

¹³² Zákon č. 86/2015 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, článek III, bod 63.

¹³³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-637-8, str. 1290.

¹³⁴ KADLEC, J. § 344a [Zajištění majetku obviněného]. In: D R A Š T Í K, A ., F E N Y K, J . a kol. *Trestní řád: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [online]. [cit. 2. 4. 2024]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné z: <www.aspi.cz>. ISSN 2336-517X.

¹³⁵ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3742/16 ze dne 21.02.2017.

¹³⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, § 344b.

¹³⁷ Nález sp. zn. III. ÚS 2614/17 ze dne 28. 11. 2017, bod 15.

Zaplacení uloženého trestu odsouzeným nebo změna poměrů odsouzeného, které nadále neumožňují uložení peněžitého trestu budou opět důvodem pro zrušení zajištění majetku.

Pokud jsou k tomu dány důležité důvody, lze povolit provedení úkonů týkající se zajištěného majetku, přičemž se nebude jednat o úkony spojené s běžnou správou věci (tu vykonává soud případně státní zástupce), ale o úkony, které může provést pouze vlastník. Bude se jednat například o úkony, kterými je majetek zcizován, smluvně zatížen nebo je měněna jeho kvalita či kvantita apod., ale za všech okolností je nezbytné prověřit jejich reálnost a důvodnost, aby nedošlo k účelovému nebo dokonce fingovanému vyvedení zajištěného majetku.¹³⁸

O zrušení nebo omezení zajištění majetku může obviněný žádat kdykoliv po právní moci usnesení o zajištění a soud či v přípravném řízení státní zástupce je povinen bezodkladně o této žádosti rozhodnout. Po jejím zamítnutí smí obviněný bez uvedení nových skutečností svou žádost opakovat po uplynutí 30 dnů od právní moci rozhodnutí.¹³⁹

---

¹³⁸ KADLEC, J. § 344b [Zajištění majetku obviněného]. In: D R A Š T Í K, A ., F E N Y K, J . a kol. *Trestní řád: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [online]. [cit. 2. 4. 2024]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné z: <www.aspi.cz> ISSN 2336-517X.

¹³⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, § 344b.

6. Vývoj trendu ukládání peněžitého trestu

Ukládání peněžitého trestu procházelo a prochází neustálým vývojem. Stejně tak, jako se v čase mění jeho právní úprava, mění se také ochota soudců jej ukládat. Proto se v další části své diplomové práce pokusím analyzovat trend vývoje ukládání peněžitého trestu v kontextu aktuálně účinné právní úpravy a nelegislativních prostředků.

6.1. Ukládání peněžitého trestu podle zákona č. 140/1961 Sb.

Pokud se podíváme na statistické údaje o četnosti ukládání peněžitého trestu od roku 1971 do roku 2009, tak zjistíme, že četnost ukládání peněžitého trestu kolísala mezi lety 1971 až 1981 mezi 5,7 % až 8,2 %.¹⁴⁰ Od roku 1982 došlo k začátku pozitivního trendu, kdy v tomto roce z původních 10 % vystoupala četnost ukládání až na 16,7 % v roce 1990. Co stálo za tímto nárůstem počtu uložených peněžitých trestů od roku 1982 se mi nepodařilo dohledat. Právní úprava zůstala v otázkách peněžitého trestu neměnná a i odborné publikace věnující se peněžitému trestu a jeho četnosti v tomto období bližší informace neposkytují. Jisté ale je, že k číslu z roku 1990 jsme se opět dostali strastiplnou cestou až po téměř 30 letech v roce 2017.

Své největší oblíbenosti se peněžitý těšil do zmíněného roku 1990. Od té doby je patrný značný klesající trend, který se i přes novelizaci trestního zákoníku z roku 2009 nepodařilo úspěšně zvrátit ještě několik let. Právě naopak, novelizace trestního práva ochotu ukládat peněžitý trest snížila na historické minimum.

Co ale stálo za propadem v četnosti ukládání peněžitých trestů s počátkem v roce 1991? V roce 1990 byla zákonem č. 175/1990 Sb. s účinností od 1. 7. 1990 přijata výrazná změna v právní úpravě, jejímž cílem byla snaha o omezení ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody, který dominoval jak právní úpravě, tak aplikační praxi.¹⁴¹ Zejména byla patrná snaha o omezení či úplné vyloučení odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody s délkou trvání do jednoho roku.¹⁴² Za tím účelem byl novelizován § 39, kde byl přidán odstavec, jež stanovil, že:

---

¹⁴⁰ Statistická ročenka kriminality 2010 Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. [cit. 04. 04. 2024], str. 428. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>>

¹⁴¹ KALVODOVÁ, Věra. *Peněžitý trest - praxí konečně doceněná alternativa trestu odnětí svobody?* In Tomáš Gríva. *Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR.* Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-709-5. 2018, str. 100.

¹⁴² KALVODOVÁ, Věra. *Novela trestního zákona a trestněprávní sankce.* Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 1995, roč. 3, č. 4, str. 130-136. ISSN 1210-9126.

"*Za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje jeden rok, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu.*"¹⁴³ Jako alternativa k trestu odnětí svobody byl peněžitý trest výslovně stanoven v případě spáchání trestného činu, u něhož horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři léta a povaha spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele nevedou soud k závěru, že je nezbytné uložit nepodmíněný trest odnětí svobody. Dále došlo k navýšení náhradního trestu odnětí svobody z jednoho roku na dvě léta a soud mohl rozhodnout, že bude peněžitý trest vykonán v přiměřených měsíčních splátkách.

Vliv na snižování ukládání peněžitého trestu mělo také přijetí přestupkového zákona v roce 1990, čímž došlo k dekriminalizaci jednání, které do té doby projednávaly soudy jako trestné činy.¹⁴⁴ Vedle toho následovaly další novely trestního zákona, které postupně zavedly zahlazení odsouzení, pokud pachatel nebyl po výkonu peněžitého trestu po dobu jednoho roku znovu odsouzen ze jiný trestný čin,¹⁴⁵ dále se zvýšila horní hranice peněžitého trestu a zároveň změnila měna, ve které se peněžitý trest ukládá z 1 000 000 Kčs na 5 000 000 Kč a rozšířil okruh pachatelů, na které dopadá fikce neodsouzení, i na pachatele, kterým byl uložen peněžitý trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.¹⁴⁶

Dá se říct, že výše uvedená snaha přinesla své ovoce. V následujících letech opravdu došlo k poklesu uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody z původních 30,1 % v roce 1990 až na 21,4 % v roce 1994. V opačném vzrůstajícím trendu rostl podmíněný trest odnětí svobody z původní četnosti 41,5 % v roce 1990 až na 64,6 % v roce 1994. Tyto změny se samozřejmě projeví i v počtu ukládaných peněžitých trestů, kdy právě od roku 1991 došlo k poklesu v četnosti ukládání na 12 % a dále až na 10,9 % v roce 1994.¹⁴⁷ Účel novelizace tedy byl naplněn a došlo k poklesu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody. Soudy ovšem pouze nahradily nepodmíněný trest odnětí svobody podmíněným, a to i na úkor peněžitého trestu. Je tedy zjevné, že statisticky došlo novelizací k pozitivní změně, která ale již tak z kriminologického hlediska pozitivní není. Mimo jiné alternativní tresty je výchovný a sankční vliv i samostatně uloženého peněžitého trestu nesporně vyšší než uložení trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem. Obzvláště u trestných činů v dopravě je peněžitý trest v kombinaci s trestem zákazu

---

¹⁴³ Zákon č. 175/1990 Sb., článek I., bod 19.

¹⁴⁴ ZEŽULOVÁ, Jana; HOMOLA, Martin. *Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice*. In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, roč. 15, č. 2, str. 29-36. ISSN 1214-3758.

¹⁴⁵ Zákon č. 557/1991 Sb., článek I., bod 4.

¹⁴⁶ Zákon č. 290/1993 Sb., článek I., bod 23-24.

¹⁴⁷ Statistická ročenka kriminality 2010 Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. [cit. 04. 04. 2024], str. 428. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>>

činnosti účinnějším, než-li podmíněný trest odnětí svobody se zákazem činnosti. Odsouzený je motivovaný peněžitý trest vykonat, aby mohl požádat o podmíněné upuštění od výkonu zbytku zákazu řízení po polovině doby výkonu trestu.¹⁴⁸

Rokem 1995 pokračuje, i přes přijaté novelizace významně navyšující horní hranici peněžitého trestu a rozšiřující možnosti zahlázení odsouzení, nastartovaný sestupný trend až na nejnižší úroveň 3,9 % v letech 2005-2006.¹⁴⁹ Je pravděpodobné, že tento pokles může mít souvislost se zaváděním dalších alternativních trestů či procesních odklonů. Rozhodně k nim ale také přispěly změny spojené s přijetím trestního zákoníku a značně komplikovaná procesněprávní úprava vymáhání peněžitého trestu.¹⁵⁰ V posledních 3 letech před přijetím novely trestního zákona počet uložených peněžitých trestů stoupl k hranici 6-7 %. Vliv na to měla novela provedená zákonem č. 411/2005 Sb., která do trestního zákona zakotvila skutkovou podstatu trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, která byla postihována nejčastěji právě peněžitým trestem.¹⁵¹

6.2. Ukládání peněžitého trestu podle zákona č. 40/2009 Sb.

Přijetím trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. došlo k velké změně ve způsobu výměry peněžitého trestu. Čeští zákonodárci se nechali inspirovat zahraniční právní úpravou, a to zejména tou ze západní a severní Evropy a přejali koncept denních pokut. Byla to velmi odvážná a razantní změna, která měla za cíl zvýšit transparentnost, rovnost, ale také četnost ukládání peněžitého trestu. Pohledem do statistik je ale zřejmé, že poslední zmiňované se rozhodně naplnit nepodařilo. V roce 2009, tedy za účinnosti starého trestního zákona, byl poměr uložených peněžitých trestů k počtu odsouzených 7,2 %.¹⁵² S nabytím účinnosti nového trestního zákoníku v roce 2010 je patrný propad na úroveň 4,9 % a následující roky se četnost ukládání pohybovala nejčastěji kolem 6 %.¹⁵³ Za prvotním propadem jistě stojí změna výměry peněžitého trestu, se kterou se soudci museli nejdříve seznámit, ale větší vliv na počet peněžitých trestů měla dekriminalizace řízení

¹⁴⁸ HILLSMAN, S. *Fines and Day Fines*. Crime and Justice. 1990, č. 12, str. 53.

¹⁴⁹ Statistická ročenka kriminality 2010 Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. [cit. 04. 04. 2024], str. 428. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>>

¹⁵⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Peněžitý trest - praxí konečně doceněná alternativa trestu odnětí svobody?* In Tomáš Gřivna. *Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR*. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-709-5. 2018, str. 100-101.

¹⁵¹ ZEŽULOVÁ, Jana; HOMOLA, Martin. *Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice*. In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, roč. 15, č. 2, str. 29-36. ISSN 1214-3758.

¹⁵² Statistická ročenka kriminality 2010 Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. [cit. 05. 04. 2024], str. 428. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>>

¹⁵³ Důvodová zpráva k zákonu č. 349/2023 Sb. Sněmovní tisk 488/0, ze dne 30. 06. 2023, IX. volební období.

motorového vozidla bez řidičského oprávnění.¹⁵⁴ První patrnou změnu lze pozorovat v roce 2016, kdy došlo k mírnému vzrůstu na 8,5 %. Zároveň je to znovu po přesně 20 letech, kdy je poměr uložených peněžitých trestů přes 8 %.

Proč ale novelizace trestního zákoníku nepřinesla v tomto ohledu žádný pozitivní efekt?

6.2.1. Absence metodiky

Prvním z faktorů je, že zcela nové pojetí výměry peněžitého trestu nebylo doprovázeno žádným doplňujícím vysvětlením. Důvodová zpráva k novelizaci trestního zákoníku uvádí nad rámec znění zákona ve vztahu k peněžitému trestu pouze, že: „*Systém denních pokut je třeba chápat jako způsob výpočtu celkové částky tvořící peněžitý trest a není s ním nutně spojeno jeho placení ve formě řady jednotlivých termínovaných splátek.*“¹⁵⁵ A i tato informace zároveň není ničím, co by soudce nemohl vyčíst ze zákona. Pohledem soudce, případně státního zástupce tedy došlo k následujícímu. Došlo k rozsáhlé novelizaci trestního zákoníku, se kterou je nezbytné se detailně seznámit, byl zcela překopán dosavadní systém výměry jednoho z vícero alternativních trestů a důvodová zpráva žádné doplňující informace neposkytuje. Jak mám tedy k výměře přistoupit? Rozsah denních sazeb je stanoven mezi 20 až 730. Je za podvod podle § 209 (1) trestního zákoníku adekvátní peněžitý trest v rozsahu 200 denních sazeb? Nebo 500? Je možné v peněžitém trestu s přesně stanoveným způsobem výměry zohlednit pachatelův majetkový prospěch? Když se nepodaří zjistit majetkové poměry pachatele, jak mám přistoupit k jejich odhadu? Tyto otázky a mnohé další určitě trápily nejednoho soudce a pokud nerozumí způsobu, jakým se má trest vyměřit, určitě není možné očekávat, že jej budou soudy ukládat.

V rámci provedeného dotazníkového expertního šetření v roce 2014 vyjádřilo nespokojenost s novou právní úpravou peněžitého trestu téměř dvě třetiny ze 160 dotazovaných soudců. Ohledně systému denních sazeb poukazovali zejména na jeho nepraktičnost a napřehlednost: „*Vyměřování trestu v denních sazbách se jeví jako zcela absurdní a pro aplikační praxi zbytečné...*“ dále „*Denní sazby nemají žádný smysl, zjevně jsou zbytkem jiné koncepce ukládání trestů, ta se ale nerealizovala a odsouzené matou...*“¹⁵⁶

Po 4 letech od přijetí změny výměry peněžitého trestu je tedy zřejmé, že mezi soudci převládá negativní postoj vůči novému systému denních sazeb a jak je zřejmé zejména z

---

¹⁵⁴ ZEZULOVÁ, Jana; HOMOLA, Martin. *Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice*. In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, roč. 15, č. 2, str. 29-36. ISSN 1214-3758.

¹⁵⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. Sněmovní tisk 410/0, část č. 1/9, ze dne 19. 12. 2007, V. volební období.

¹⁵⁶ SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8, str. 21-22.

následujícího vyjádření, docházelo k zásadnímu nepochopení ze strany těch, kteří mají právní úpravu aplikovat: „Zavedení denních sazeb trestu považují za nesmysl. Soudci ztratili ochotu tyto tresty ukládat, patrně se nechtějí počítat s převáděním celého rozsahu trestu na denní sazby a mají za to, že jde o nesmyslnou komplikaci...“¹⁵⁷

Bohužel, 2 roky po tomto dotazníkovém šetření proběhlo další, byť s menším vzorkem respondentů, a v této otázce se soudci okresního soudu vyjádřili následovně:

„Myšlení nezměníte z rázu na ráz.“ či „Jme generace zvyklá uvažovat tak, jak uvažuje.“ nebo „Jde o přiměřenost trestu k jednání, novou filozofii jsme úplně nepřijali, nemáme ji pod kůží.“ a také odpověď dalšího ze soudců, který uvedl: „Neuvažuji moc o člověku, ale spíš o činu.“¹⁵⁸

Je tedy zřejmé, že soudci ve výměře podle pokutového systému spíše přihlíželi k adekvátnosti trestu ve vztahu k trestnému činu než jeho pachateli a tento přístup si přenesli i do způsobu výměry podle systému denních sazeb, což dokládají i další dotazování soudci: „Musíme to napsat tak, jak to zákon vyžaduje.“ nebo „Pak to nějak nakombinovat, aby to matematicky vyšlo. Jen aby to matematicky vycházelo, aby se (peněžitý trest) vlezl do zákonného rozpětí.“¹⁵⁹ Uvedené odpovědi soudců přitom vycházejí z dotazníkového šetření uskutečněného v roce 2016, tedy už 6 let po změně právní úpravy a přesto se jim nepodařilo správně uchopit systém denních sazeb, respektive jim ho nikdo nevysvětlil.

Pokud jsme se systémem denních pokut inspirovali v zahraničí, měli jsme se inspirovat i se všemi jeho aspekty a nenechat především soudce tzv. na holičkách. Přijetí zákona nedoprovázelo žádné vysvětlení, v čem je nová koncepce vhodnější. Soudcům nebyla poskytnuta metodika, jak mají určit adekvátní počet denních sazeb. Bez řádného zdůvodnění a informací tak někteří soudci při ukládání peněžitého trestu ještě několik let poté postupovali jako za staré právní úpravy. V zahraničí je přitom běžné vydávání tzv. guidelines nebo různých metodik. V České republice by bylo nejschůdnější cestou vydání stanoviska Nejvyššího soudu nebo metodiky Ministerstva spravedlnosti ČR.¹⁶⁰

---

¹⁵⁷ SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8, str. 52.

¹⁵⁸ Drápal, J., 2016a. *Analýza ukládání peněžitých trestů v podobě denních pokut v České republice*. Česká Kriminologie. [online]. [cit. 06. 04. 2024]. Dostupné na: <<https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2016-2/analyza-ukladani-penezitych-trestu-v-podobě-dennich-pokut-v-ceske-republice/Attachment>>

¹⁵⁹ Drápal, J., 2016a. *Analýza ukládání peněžitých trestů v podobě denních pokut v České republice*. Česká Kriminologie. [online]. [cit. 06. 04. 2024]. Dostupné na: <<https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2016-2/analyza-ukladani-penezitych-trestu-v-podobě-dennich-pokut-v-ceske-republice/Attachment>>

¹⁶⁰ DRÁPAL, Jakub. *O nefunkčnosti peněžitých trestů v podobě denních pokut a co s tím*. In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2015, č. 5, str. 33 a násl.

6.2.2. Obligatorní vymáhání

Další ze série změn směrem k horšímu bylo zavedení povinného vymáhání peněžitého trestu před nařízením náhradního trestu novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 41/2009 Sb. Soudci byli toho názoru, že: „*Degraduje soudce do pozic vymáhajícího úředníka při neplacení peněžitého...*“ nebo „*Pro soud je zatěžující, že musí peněžité trest nejprve vymáhat a teprve, když je vymáhání nemožné, nařídit náhradní trest...*“ a také „*Výrazným krokem zpět je povinnost předchozího vymáhání peněžitého trestu před rozhodováním o jeho transformaci na trest odnětí svobody (časově zatěžující, bezvýsledné, vyčerpávající personální kapacity, o motivaci odsouzených nemůže být ani řeč)...*“.¹⁶¹ Povinné vymáhání bylo nově zakotveno v § 343 trestního řádu a vedlo k zatížení soudů časově a kapacitně vyčerpávající činností se zanedbatelnými výsledky. Motivace soudců tento trest ukládat tak nebyla velká, pokud ví, že v případě nezaplacení musí peněžité trest (s nízkou úspěšností) vymáhat a personálně se zatíží náročnou porozsudkovou agendou.¹⁶² Nelze také podceňovat možnou solidaritu státního zástupce se soudcem, kterého v případě nezaplacení peněžitého trestu zaměstnává, často v bagatelních případech, vleklou agendou.¹⁶³

Stejně jako v jiných případech, i zde byla snaha zákonodárce při stanovení přednosti vymáhání před rozhodnutím o jeho přeměně vedena snahou, aby byl tam, kde je to možné, peněžité trest zaplacen a nenavýšil se tak počet přeměněných nepodmíněných trestů odnětí svobody. Otázkou je, k jak hlubokým úvahám se při legislativní činnosti v této otázce došlo, vzhledem k faktu, že původní návrh změnového zákona vymáhání peněžitého trestu neobsahoval.¹⁶⁴

A jak jsem již zmínil v předcházející části své diplomové práce, obligatorní vymáhání peněžitého trestu bylo identifikováno jako jeden z hlavních problémů, proč jsou peněžité tresty ukládány v nízké míře i na Slovensku, a proto se od něj v roce 2011 ustoupilo.

---

¹⁶¹ SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8, str. 23.

¹⁶² ŠÁMAL, Pavel. *K peněžitému trestu po novele trestního zákona provedené zákonem č. 333/2020 Sb.* In Tomáš Gřivna a Hana Šimánová. *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. Kolektivní monografie. ISBN 978-80-7598-879-9, str. 311.

¹⁶³ HACKL, Vladimír. *Peněžité trest - nevyužitá alternativa?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, č. 4, str. 15 a násl.

¹⁶⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb. Sněmovní tisk 410/0, část č. 1/4, ze dne 19. 12. 2007, V. volební období.

6.2.3. Přeměna peněžitého trestu na alternativní trest

Posledním z majoritních problémů, které zvyšovaly nechuť soudců peněžité trest ukládat, přinesla novela zákona č. 390/2012 Sb., která zavedla přeměnu peněžitého trestu na trest domácího vězení nebo trest obecně prospěšných prací. I v tomto případě byla zřejmým úmyslem snaha o snížení počtu vězňených osob.

Opět nejdříve uvádím názory soudců: *„Změny a komplikace týkající se vymáhání peněžitého trestu a jeho přeměny na domácí vězení, respektive obecně prospěšné práce, vedly v praxi k tomu, že peněžité trest je nyní ukládán mnohem méně než v minulosti...“* dále *„Odsouzený, který si neváží dobrodiní peněžitého trestu a vysmívá se tím slušným lidem, nemůže počítat s dalšími alternativami za odměnu. Je to výsměch trestní justici...“* a *„Stává se nevymahatelným!! Náhradní trest by měl být vždy nepodmíněný...“*¹⁶⁵

Tato novela nabyla účinnosti 8. 12. 2012 a v roce 2013 lze pozorovat znatelný propad v počtu uložených peněžitých trestů na 4,9 % z předcházejících 6,6 % v roce 2011 a 6,1 % v roce 2012.¹⁶⁶ Je proto namístě se domnívat, že za to může právě zavedení přeměn tzv. „alternativy za alternativu“.

Možnost přeměnit peněžité trest na trest obecně prospěšných prací a trest obecně prospěšných prací zase na peněžité trest vedla spolu s chybějícími přepočtovými pravidly pro přeměnu k velkému zmatení ohledně postavení a přísnosti těchto dvou trestů.¹⁶⁷ O nic jasnější nebyla ani otázka, zda má přeměna peněžitého trestu na trest alternativní povahu fakultativní¹⁶⁸ nebo obligatorní.¹⁶⁹ Je tedy zjevné, že tato novela přinesla více problémů, než jejich řešení.

Pokud odsouzený dostal šanci, aby se i přes své protiprávní jednání vyhnul trestu odnětí svobody, tak není na místě, aby při neprokázání schopnosti být minimální sebereflexe projevující se v dobrovolném zaplacení příslušné částky, dostal další šanci uplatňováním dalších alternativních postupů.¹⁷⁰ Pokud lze nevykonaný peněžité trest přeměnit v trest obecně prospěšných prací, tak se nelze divit, že si odsouzení trestní zákoník pletou s trhacím kalendářem.

¹⁶⁵ SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8, str. 22.

¹⁶⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 349/2023 Sb. Sněmovní tisk 488/0, ze dne 30. 06. 2023, IX. volební období.

¹⁶⁷ ŠČERBA, Filip. *Změny trestního zákoníku provedené novelou č. 333/2020 Sb. a jejich důsledky*. In: beck-online [právní informační systém]. Trestněprávní revue, 2020, č. 4, s. 187-193.

¹⁶⁸ DRAŠTÍK, A. § 69. In: DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 15. 04. 2024]. ASPI_IDKO40_2009CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁶⁹ SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8, str. 22.

¹⁷⁰ HACKL, Vladimír. *Peněžité trest - nevyužitá alternativa?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, č. 4, str. 15 a násl.

Poskytovat odsouzenému další šanci, když už jednu nevyužil, je nejen nevhodné, ale ani nevede ke kýženému cíli.¹⁷¹ Stejně názory a pocity z těchto „alternativ za alternativu“ jistě provázely nejednoho soudce, kteří ztráceli už tak nízkou ochotu peněžitého trestu ukládat a spolu s neefektivním a zatěžujícím vymáháním působily demotivačně.

6.3. Změna přístupu

Ač na celkový poměr ukládaných peněžitých trestů mohly mít vliv i další faktory, jako je změna skladby pachatelů trestných činů, kdy se jednalo o recidivisty či osoby sociálně vyloučené, u kterých bylo od počátku zřejmé, že peněžitý trest nebude vykonán¹⁷² a nebo přetrvávající náhled společnosti na peněžitý trest jako na pokutu, kterou se pachatel ze svého protiprávního jednání „vykupuje“ a nepředstavuje tak stejně adekvátní trest jako odnětí svobody,¹⁷³ tak lze vysledovat korelaci mezi změnou právní úpravy a počtem uložených peněžitých trestů a lze tak jasně pojmenovat problémy, které brání dalšímu rozšiřování jeho ukládání.

I přes fakt, že se česká právní úprava nijak zvlášť neliší od zahraniční právní úpravy, je v České republice ukládáno výrazně méně peněžitých trestů. Proto možná není cestou ke zvýšení počtu uložených peněžitých trestů legislativní změna, ale cílená snaha státních zástupců a soudců o jeho uložení.¹⁷⁴

K nastartování změny v myšlení a přístupu státních zástupců a soudců se rozhodl Nejvyšší soud ve spolupráci s Nejvyšším státním zastupitelstvím. V roce 2016 uspořádali společnou tiskovou konferenci, kde se diskutovaly nejpalčivější problémy, které brání častějšímu ukládání peněžitých trestů, byly vyzdvihovány jeho výhody a došlo i na srovnání se zahraničím, zejména pak Německem a Francií, kde se počet uložených peněžitých trestů pohybuje kolem 75-80 %. Obě instituce v roce 2016 veřejně deklarovaly svůj úmysl přesvědčit soudy, aby peněžité tresty ukládaly častěji.¹⁷⁵ Na tyto veřejné proklamace reaguje justice a v druhé polovině roku 2016 se

---

¹⁷¹ LATA, Jan. In: ŠČERBA, Filip. *Tresty alternativní a nepodmíněné*. In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2014, č. 1, str. 8 a násl.

¹⁷² ŠPELDA, Kamil. *Anketa: Jak lze zvýšit počet uložených peněžitých trestů?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2016, č. 3, str. 4 a násl.

¹⁷³ HACKL, Vladimír. *Peněžitý trest - nevyužitá alternativa?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, č. 4, str. 15 a násl.

¹⁷⁴ ZÁHOROVÁ-NEDBÁLKOVÁ, Ingrid. *Anketa: Jak lze zvýšit počet uložených peněžitých trestů?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2016, č. 3, str. 4 a násl.

¹⁷⁵ TOMÍČEK, Petr; MALÝ, Petr. *Nejvyšší soud a NSZ prosazují větší využívání peněžitých trestů i odklonů v trestním řízení*. Společná tisková zpráva Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství [online]. [cit. 20. 04. 2024]. Dostupné z: <<https://verejnazaloba.cz/nsz/nejvyssi-soud-a-nsz-prosazuji-vetsi-vyuzivani-penezitych-trestu-i-odklonu-v-trestnim-rizeni/>>

počet uložených peněžitých trestů zvedá a za celý rok pak poměr uložených peněžitých trestů z počtu odsouzených tvoří 8,1 %.¹⁷⁶ V roce 2017 pak snaha Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství pokračuje v uspořádání celkem 4 seminářů společně pro soudce, státní zástupce i policejní orgány specializované na tuto problematiku. S ohledem na statistické údaje je zřejmé, že tato snaha sklízí své ovoce a dochází ke změně myšlení státních zástupců i soudců při navrhování a ukládání peněžitých trestů. Také se daří opatřovat podklady pro zjištění pachatelových majetkových poměrů již v přípravném řízení a státní zástupci tak mohou navrhnout peněžité tresty v adekvátní výši.¹⁷⁷ K tomu se ostatně již o trochu dříve vyjádřil Nejvyšší soud, který ve svém usnesení stanovil povinnost státního zástupce zajistit objasnění osobních a majetkových poměrů pachatele, pokud přichází v úvahu uložení trestu postihující majetek.¹⁷⁸ To vše vede k bezprecedentnímu meziročnímu nárůstu podílu uložených peněžitých trestů v roce 2017 až na 15,4 % z celkového počtu uložených trestů. Následující léta pokračuje mírná vzestupná tendence až k 21,7 %¹⁷⁹ v roce 2020, kde je pro nás důležitý milník spočívající v přijetí další novely zákona č. 333/2020 Sb.

První významnou a důležitou změnou bylo zrušení možnosti přeměny nevykonaného peněžitého trestu na alternativní trest domácího vězení nebo obecně prospěšných prací. Jak jsem již uvedl, zavedení možnosti této přeměny bylo dle dostupných dat i vyjádření soudců, státních zástupců a odborné veřejnosti jedním z největších problémů, které ukládání peněžitého trestu doprovázely, tedy jeho zrušení bylo více než žádoucí. Druhou důležitou reformou je změna systému sekundárního sankcionování pro případ, že by výkon peněžitého trestu byl zmařen. Původní náhradní trest odnětí svobody byl nahrazen modelem spočívajícím v přeměně peněžitého trestu či jeho zbytku na trest odnětí svobody. I když zůstala zachována maximální hranice 4 let odnětí svobody při nevykonání peněžitého trestu, došlo ke zprůhlednění a zjednodušení jeho stanovení. Oproti předcházejícímu systému tak soudce nemusí zvažovat adekvátní délku náhradního trestu, ale je zákonem stanoven poměr přeměny. Kromě rovnosti mezi odsouzenými je tím dosaženo také toho, že je náhradní trest odnětí svobody stanoven ve výši odpovídající počtu

---

¹⁷⁶ TOMÍČEK, Petr; MALÝ, Petr. *Nejvyšší soud a NSZ prosazují větší využívání peněžitých trestů i odklonů v trestním řízení*. Společná tisková zpráva Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství [online]. [cit. 20. 04. 2024]. Dostupné z: <<https://verejnazaloba.cz/nsz/nejvyssi-soud-a-nsz-prosazuji-vetsi-vyuzivani-penezitych-trestu-i-odklonu-v-trestnim-rizeni/>>

¹⁷⁷ *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017*. Nejvyšší státní zastupitelství. str. 14 [online]. [cit. 22. 04. 2024]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/Zprava_o_cinnosti_za_rok_2017.pdf

¹⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 383/2016 ze dne 23. 11. 2016.

¹⁷⁹ *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022*. Nejvyšší státní zastupitelství. str. 76 [online]. [cit. 22. 04. 2024]. Dostupné z: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zprava-o-cinnosti-2022-textova-část.pdf>>

denních sazeb, a tedy závažnosti spáchaného činu, a ne celkové výši peněžitého trestu.¹⁸⁰ Lze říci, že změna způsobu výměry peněžitého trestu bez souběžné změny způsobu stanovení náhradního trestu odnětí svobody bylo nedostatkem právní úpravy. Poslední výrazná změna spočívala v rozšíření případů, kdy dochází k zahlázení odsouzení při řádném vykonání peněžitého trestu. Původní úprava fikci neodsouzení spojovala pouze se spáchaným nedbalostním přečinem, nově již fikce dopadá na všechny trestné činy vyjma zvlášť závažných zločinů. I tuto změnu považuji za důležitou, neboť přísná podmínka pro zahlázení odsouzení byla identifikována jako jeden z problémů na odborných seminářích.¹⁸¹ Například ve srovnání s trestem obecně prospěšných prací nabízí peněžitý trest mnohem širší možnost uložení a i přesto měl přísnější podmínky pro zahlázení odsouzení, což lze shledat za ovlivňující faktor.¹⁸²

Na základě této výrazné změny lze opět pozorovat o něco významnější vzrůst počtu uložených peněžitých trestů k počtu odsouzených osob v roce 2021 na 24,4 % oproti 21,7 % v roce 2020.¹⁸³

Poslední změnou, o jejímž vlivu zatím nemáme relevantní data, je novela zákona č. 349/2023 Sb., která přenesla povinnost vymáhat peněžitý trest ze soudů na celní úřady, který k tomu má potřebné prostředky a stanovené postupy. Soudy tak nebudou nadměrně personálně zatěžovány a je pravděpodobné, že se tato změna pozitivně projeví v počtu uložených peněžitých trestů, který v roce 2023 představoval 26,1 % z uložených trestů¹⁸⁴ a zůstal tak na úrovni z roku 2022, kdy jeho podíl činil 26,3 %.¹⁸⁵

---

¹⁸⁰ DRÁPAL, Jakub. *Jak upravit evropskou a českou úpravu peněžitého trestu, aby byla funkční?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, č. 2, 37 a násl.

¹⁸¹ ŠÁMAL, Pavel. *K peněžitému trestu po novele trestního zákona provedené zákonem č. 333/2020 Sb.* In Tomáš Gřivna a Hana Šimánová. *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. Kolektivní monografie. ISBN 978-80-7598-879-9, str. 317.

¹⁸² ZEZULOVÁ, Jana; HOMOLA, Martin. *Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice.* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, roč. 15, č. 2, str. 29-36. ISSN 1214-3758.

¹⁸³ *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022.* Nejvyšší státní zastupitelství. str. 76 [online]. [cit. 22. 04. 2024]. Dostupné z: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zpráva-o-činnosti-2022-textová-část.pdf>>

¹⁸⁴ Informace získaná od Nejvyššího státního zastupitelství na základě žádosti.

¹⁸⁵ *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022.* Nejvyšší státní zastupitelství. str. 76 [online]. [cit. 24. 04. 2024]. Dostupné z: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zpráva-o-činnosti-2022-textová-část.pdf>>

7. Návrhy de lege ferenda

V předchozí kapitole jsem identifikoval a popsal základní příčiny nízkého ukládání peněžitých trestů, přičemž jsem každý problematický aspekt doplnil o kritická vyjádření soudců. U každé sporné novely jsem provedl komparaci s daty o počtu uložených peněžitých trestů k počtu odsouzených osob před a po nabytí účinnosti změny právní úpravy, čímž jsem demonstroval jejich negativní vliv na ochotu státních zástupců peněžitý trest navrhopvat a soudců jej ukládat.

Z institutů mající negativní vliv na počet uložených peněžitých trestů se podařilo velkou část z nich již odstranit. Nedostatek informací vyřešili Nejvyšší soud a Nejvyšší státní zastupitelství v rámci společných odborných seminářů, kdy byly soudcům, státním zástupcům a specializovaným policejním orgánům poskytnuty potřebné informace a vhléd do problematiky peněžitého trestu. Dále novelou provedenou zákonem č. 333/2020 Sb., kterou se zrušila možnost přeměny nevykonaného peněžitého trestu na trest domácího vězení nebo trest obecně prospěšných prací, došlo k eliminaci jednoho z dalších významných negativních faktorů a zůstalo tak pouze obligatorní vymáhání peněžitého trestu a absence metodiky k systému denních sazeb.

7.1. Zrušení vymáhání peněžitého trestu

Dříve v diplomové práci jsem uvedl problémy, které jsou pro soud spojeny s uložením peněžitého trestu a jeho následným vymáháním. Náročná porozsudková agenda, která vyčerpává již tak omezené lidské zdroje, rozhodně nevedla k motivaci soudců peněžitý trest ukládat.

Mým navrhovaným řešením je obligatorní vymáhání peněžitého trestu zrušit. Jedná se o často diskutovanou a navrhovanou úpravu směřující ke stavu před nabytím účinnosti zákona č. 40/2009 Sb. Pokud odsouzený peněžitý trest ve stanovené lhůtě nezaplatí a nejsou zde důvody pro povolení přiměřených měsíčních splátek nebo odkladu výkonu peněžitého trestu a nebo předseda senátu nerozhodne o upuštění od jeho výkonu, tak je zřejmé, že odsouzený prostředky k zaplacení má a jen se výkonu trestu vyhýbá. V takovém případě pak jen dochází ke zvětšování časové prodlevy mezi spácháním trestného činu a potrestáním jeho pachatele, čímž se snižuje jeho výchovný účinek. Zároveň se vymáhací fázi stává z peněžitého trestu v podstatě pohledávka a ztrácí tak svou sankční povahu a navíc umožňuje odsouzenému se po dlouhou dobu výkonu trestu vyhýbat. Také úspěšnost vymáhání peněžitého trestu od nabytí účinnosti nového trestního zákoníku dosahuje pouze 53,5 %¹⁸⁶ a je tedy zhruba poloviční. Změnou orgánu příslušného

---

¹⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 349/2023 Sb. Sněmovní tisk 488/0, ze dne 30. 06. 2023, IX. volební období.

k vymáhání na celní úřad provedenou novelou zákona č. 349/2023 Sb. nebudou soudy personálně zatěžované a také nebude docházet k navyšování vymáhané částky o odměnu soudního exekutora, se kterým mělo uzavřeno smlouvu 55 % všech okresních a krajských soudů.¹⁸⁷ Ovšem ani tyto soudy nepředávaly k vymáhání soudnímu exekutorovi všechny své pohledávky a společně se zbývajících 45 % soudů, které vymáhaly peněžité tresty prostřednictvím svých nedostatečně kvalifikovaných zaměstnanců, docházelo k nejednostnosti a neefektivnosti vymáhání. Je tedy pravděpodobné, že lépe personálně a institucionálně vybavené celní orgány s jednotnými postupy budou úspěšnější při vymáhání peněžitého trestu. I tak ale zůstávají ostatní negativa spojená s degradací peněžitého trestu na defacto pohledávku a ztráta výchovného efektu opožděně vykonaného trestu. Odsouzený by z mého pohledu měl být postaven před jasnou volbu. Buď využije dobrodiní soudu a vykoná uložený peněžitý trest ve stanovené lhůtě dobrovolně a nebo dojde k jeho přeměně na trest odnětí svobody.

7.2. Změna přístupu a systému denních sazeb

Dále je podle mě nezbytné pomocí *soft law* usnadnit soudům výměru peněžitých trestů stanovením rozpětí počtu denních sazeb pro každý trestný čin samostatně jako v Rakousku nebo jednodušeji a možná vhodněji stanovit ekvivalentní počet denních sazeb k délce trestu odnětí svobody stanovené ve zvláštní části trestního zákoníku. Pokud například zákon stanoví trest odnětí svobody až na dvě léta, což samo vyjadřuje závažnost spáchaného činu, mohlo by být v rámci vydané metodiky stanoveno rozpětí počtu denních sazeb kupříkladu 20 až 70. Tím by došlo jednak ke zjednodušení rozhodování soudců, kteří mají až příliš široké zákonné rozpětí a jednak k větší předvídatelnosti a rovnosti trestů mezi jednotlivými soudci.

Pokud bychom přistoupili k této změně, nabízí se otázka, zda také rovnou nestanovit, jak určit výši jedné denní sazby. Myslím si, že i to by bylo vhodné a žádoucí, neboť bez potřebného vodítka si každý soudce vytvoří svůj vlastní systém, jak hodnotí majetkové poměry pachatele, a tento systém se může mezi soudci velmi podstatně lišit a opět může docházet k nadměrné nerovnosti mezi uloženými tresty. Jako jednoduché a osvědčené pravidlo lze doporučit výši jedné denní sazby provázat s výší zjištěného průměrného denního výdělku pachatele poníženou o částku nutnou k zajištění základních životních potřeb obdobně jako v Rakousku. V současné době však zákon stanoví, že soud při výměře jedné denní sazby vychází *zpravidla* z čistého příjmu za jeden den a je tak zřejmé, že se právní úprava inspirovala tou německou, neboť se vychází z čistého

---

¹⁸⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 349/2023 Sb. Sněmovní tisk 488/0, ze dne 30. 06. 2023, IX. volební období.

příjmu bez odečtení potřebných nákladů. Tato skutečnost je ale v německé právní úpravě kritizována jako příliš přísná, a která nepřihlíží dostatečně k požadavku přiměřenosti trestu.¹⁸⁸ Samozřejmě by se i nadále nechal prostor pro uvážení soudce, který by mohl zohlednit například pachatelem vyživované osoby.

Jak jsem zmínil, rozsah denních sazeb považuji za velmi široký, a proto bych jej snížil na 10 až 360. Jednak mám za to, že nižším rozpětím by byly tresty ukládány rovnoměrněji, ale také se domnívám, že by bylo spíše využíváno celé zákonem stanovené rozpětí.¹⁸⁹ V kombinaci s mnou navrhovanou metodikou provázanosti délky trestu odnětí svobody s počtem denních sazeb, která by byla rozdělena například v pásmech po 70 denních sazbách odstupňovaných za každé 2 roky horní hranice trestu odnětí svobody tj. trest odnětí svobody až na dvě léta se rovná 10 až 80 denním sazbám, odnětí svobody až na 4 léta se rovná 80 až 150 denním sazbám atd. (jedná se o metodickou pomůcku, nemusí být matematicky správně) by se mohl vytvořit velmi předvídatelný a konzistentní systém ukládání peněžitého trestu, který by byl pro soudce dostatečně intuitivní, ale stále umožňoval soudcovské uvážení. Mám za to, že by se touto změnou ochota peněžitého trestu ukládat mohla opět zvýšit.

Také by bylo vhodné navázat na odborné semináře pořádané v roce 2017, které byly více než úspěšné a na ukládání peněžitých trestů měly zdaleka největší vliv. Možná je právě tato skutečnost tou ze všech nejvýznamnější. Přes všechny legislativní změny nikdy nedošlo k tak markantnímu rozdílu v počtu uložených peněžitých trestů během jednoho roku jako po pořádání odborných seminářů. Ukazuje se tak, že klíčem není legislativní změna, ale cílená snaha státních zástupců a soudců o uložení tohoto druhu trestu.

7.3. Úprava přeměny

Třetí navrhovanou úpravou je změna převodního mechanismu nevykonaného peněžitého trestu na trest odnětí svobody. Současná právní úprava stanovující každou celou nezaplacenou částku jedné denní sazby za dva dny odnětí svobody je nepřiměřeně přísná. V porovnání s jinými evropskými státy se Česká republika řadí mezi nejpřísnější, přičemž se závažnost trestných činů za které jsou ukládány peněžité tresty u nás jistě neliší závažností u jiných (mírnějších) evropských

---

¹⁸⁸ VANDUCHOVÁ, Marie. *Peněžitý trest: praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody?* In: VANDUCHOVÁ, Marie a GRIVNA, Tomáš (ed.). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2, str. 427-428.

¹⁸⁹ SCHEINOST, Miroslav a VÁLKOVÁ, Helena. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. IV., Sankční politika a její uplatňování*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-154-7, str. 46.

států. Pokud uložením peněžitého trestu vyjadřujeme, že k potrestání pachatele a jeho nápravě není nezbytné uložit trest odnětí svobody, je k tomu tak nutné přistupovat i v případě přeměny peněžitého trestu. Jestliže je naším cílem ukládání peněžitých trestů v míře běžné zemím jako Německo či Finsko, musíme tak k tomuto trestu přistupovat ve všech jeho aspektech. Finsko stanoví maximální délku náhradního trestu na 40 dní, což se mi zdá velmi málo, ale lze se inspirovat Německem, které umožňuje uložení náhradního trestu odnětí svobody v délce až 360 dní. Tím by tedy došlo za současné právní úpravy ke změně přepočtového klíče z poměru 1:2 (jedna celá nezaplacená částka denní sazby za dva dny odnětí svobody) na 2:1 nebo při změně právní úpravy na mnou navrhovaný rozsah denních sazeb mezi 10 až 360 ke změně poměru na 1:1.

7.4. Obligatorní uložení peněžitého trestu

Jako další úpravu navrhuji výslovně stanovit peněžitý trest u trestných činů, u kterých je horní hranice trestní sazby do jednoho roku, pokud jeho uložení samozřejmě dovolují majetkové poměry pachatele. Uvedenou změnou by mohlo dojít ke zvýšení počtu uložených peněžitých trestů až o polovinu¹⁹⁰ a omezení počtu podmíněných či nepodmíněných trestů odnětí svobody. Takto explicitní upřednostnění peněžitého trestu před krátkodobým trestem odnětí svobody by mohlo významně ovlivnit celkový počet uložených peněžitých trestů. Ke srovnání lze nahlédnout do Německa, kde v roce 1968 reformou výslovně upřednostňující peněžitý trest před trestem odnětí svobody do 6 měsíců došlo během 8 let k poklesu trestů odnětí svobody o výměře do 9 měsíců o cca 84 % a k nárůstu počtu peněžitého trestu o přibližně 36 %. Vyšší používání peněžitého trestu tak bylo jedním z hlavních faktorů vysvětlující razantní pokles krátkodobých nepodmíněných trestů.¹⁹¹

Rovněž nelze než souhlasit s připravovanou novelou zákona, kterou chce Ministerstvo spravedlnosti ČR z peněžitého trestu vytvořit trest univerzální. Nově by § 67 trestního zákoníku

---

¹⁹⁰ Analyzoval jsem všechny trestné činy s horní hranicí trestu odnětí svobody do jednoho roku, za jejichž spáchání je dle dat z takzvaných *Interaktivních dashboardů* Ministerstva spravedlnosti ČR vedeno trestní řízení nejčastěji (§ 148 odst. 1, § 228 odst. 1 a 2, § 274 odst. 1 a § 284 odst. 1 trestního zákoníku) a tyto trestné činy následně vyfiltroval v rámci aplikace *Jak trestáme*. Zobrazené výsledky jsem omezil následujícími kritérii: počet odsouzení 0-2, bez souběhu s jiným odsouzením, obě pohlaví a údaje jen za roky 2021-2022. Uvedeným postupem jsem zjistil, že za tyto trestné činy bylo uloženo přibližně 5 000 podmíněných trestů odnětí svobody a 7000 peněžitých trestů (do úvahy jsem nebral trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 trestního zákoníku, kde ukládání peněžitého trestu zpravidla nemá smysl).

¹⁹¹ SULITKA, Dušan; ŠÁMAL, Pavel. *Srovnání ukládání peněžitých trestů v České republice a ve vybraných evropských státech*. In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, č. 2, str. 8 a násl.

měl obsahovat: „*Peněžitý trest může soud uložit pachateli za jakýkoli trestný čin.*“¹⁹² Vedle této změny si ale myslím, že by bylo vhodné i explicitní stanovení peněžitého trestu tak, jak navrhuji výše.

7.5. Zrušení podmínky dobytosti

Jestliže soudy mají při ukládání peněžitého trestu předpokládat spíše jeho dobytost než nedobytnost, jak plyne z judikatury Nejvyššího soudu,¹⁹³ můžeme se ptát na účel ustanovení § 68 odst. 6 trestního zákoníku. Zákonodárce se v něm snažil nabídnout soudcům možnost peněžítý trest neuložit, pokud je *zřejmé*, že by peněžítý trest byl nedobytný. Je to naprosto správná a logická úvaha, která ale zároveň může být omezující soudcům jak peněžítý trest z jakéhokoliv důvodu neuložit. Ač uznávám, že pro toto tvrzení nemám dostatečná data, může být toto ustanovení využíváno soudci například u málo majetných pachatelů, u kterých se jim v jejich očích může zdát, že nízký peněžítý trest zohledňující jeho majetkové poměry nepředstavuje pro pachatele dostatečnou sankci a vhodnější bude uložení například podmíněného trestu odnětí svobody. Dalším důvodem může být, že soudce nechce zatěžovat státní aparát případným vymáháním peněžitého trestu v případě jeho nízké výměry, a tak jej s odkazem na nedobytnost vůbec neuloží. Jedním z důvodů může také být, že pachatel v době rozhodování o trestu není zaměstnaný, ale ani z toho nelze automaticky vyvodit závěr, že by případně uložený peněžítý trest byl nedobytný,¹⁹⁴ ani zadlužení obviněného není překážkou dobytosti, pokud je peněžítý trest uložen v nízké výměře.¹⁹⁵ Nebo si nechce „přidělovat práci“ a nepoužije presumpci dobytosti, neboť pokud by se následně prokázala jeho nedobytnost, musel by provést další úkon spočívající v rozhodnutí o upuštění od výkonu peněžitého trestu podle § 342a trestního řádu. Setkal jsem se i s názorem okresního státního zástupce, že soudci se na nedobytnost „vymlouvají“.

Ač tak či onak, zrušení podmínky dobytosti by dále rozvolnilo politiku ukládání peněžitého trestu a mohlo vést k jeho častějšímu ukládání stejně jako v Polsku, kde byla jako zdroj problémů a za jednu z hlavních příčin nízkého ukládání tzv. *grzywny* identifikována povinnost soudce peněžítý trest neuložit, pokud je zřejmé, že by byl nedobytný. Proto bylo novelou trestního

---

¹⁹² *Malá revoluce v trestním právu: Blažek navrhuje nižší tresty i větší samostatnost žalobců.* Česká justice. [online]. [cit. 30. 04. 2024]. Dostupné z: <<https://www.ceska-justice.cz/2024/03/mala-revoluce-v-trestnim-pravu-blazek-navrhuje-nizsi-tresty-i-vetsi-samostatnost-zalobcu/>>

¹⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tdo 821/2016 ze dne 21. 06. 2016; usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 462/2023 ze dne 28. 06. 2023; usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1409/2011 ze dne 23. 11. 2011.

¹⁹⁴ ŠČERBA, Filip. *Tresty alternativní a nepodmíněné.* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2014, č. 1, str. 8 a násl.

¹⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1286/2017 ze dne 31. 10. 2017.

zákona tzv. *kodeks karny* k 1. 7. 2015 od této podmínky upuštěno. Mezi lety 2015 a 2016 pak došlo ke skokovému vzrůstu v podílu ukládaných peněžitých trestů z 23,6 % na 34,1 %.¹⁹⁶ Svou roli v tomto nárazovém zvýšení určitě hrál i fakt, že zároveň došlo ke zkrácení délky trestu odnětí svobody, který je možné podmíněně odložit, a to ze 2 let na 1 rok.¹⁹⁷ Nicméně i tak se domnívám, že zrušení podmínky dobytosti zvýšilo možnost soudců peněžitý trest ukládat a přispělo tak k vzestupnému trendu.

---

¹⁹⁶ PUSTÓWKA, Urszula. Systém trestních sankcí v České republice a v Polsku – Peněžitý trest vs. grzywna. Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související. Praha: Orac, 2022, roč. 26, str. 16 a násl. ISSN 1211-2860.

¹⁹⁷ PUSTÓWKA, Urszula. Systém trestních sankcí v České republice a v Polsku – Peněžitý trest vs. grzywna. Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související. Praha: Orac, 2022, roč. 26, str. 16 a násl. ISSN 1211-2860.

Závěr

V úvodu své diplomové práce jsem si za cíl stanovil provést ucelený rozbor právní úpravy peněžitého trestu a identifikovat vlivové skutečnosti mající dopad na množství ukládaných peněžitých trestů pomocí jejich komparace se statistickými daty a z takto provedené analýzy nakonec vyvodit závěry o potřebných změnách v legislativě a nelegislativních prostředcích. Všechny návrhy *de lege ferenda* detailněji rozebírám v jednotlivých kapitolách a níže tak pouze uvádím jejich krátké resumé.

Jako přetrvávající problém v české právní úpravě vidím obligatorní vymáhání peněžitého trestu, které je úspěšné pouze v přibližně polovině případů a vede k oddálení nástupu trestu, a tím oslabuje jeho výchovný účinek. Jako pozitivní nicméně vnímám novelu zákona č. 349/2023 Sb., kterou se příslušným orgánem k vymáhání peněžitého trestu stává celní úřad, což odstraní nejednotnost a neefektivnost vymáhání a nebude docházet k dodatečnému navyšování vymáhané částky o odměnu soudního exekutora.

Ač byly konány odborné semináře pod záštitou Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství, které zlepšily informovanost státních zástupců a soudců, stále chybí metodika usnadňující soudcům určení počtu denních sazeb. Mnou nabízeným řešením je stanovit rozpětí počtu denních sazeb u každého trestného činu samostatně nebo alespoň rámcově jako ekvivalentní počet denních sazeb k délce trestu odnětí svobody stanovené ve zvláštní části trestního zákoníku. Zároveň by bylo vhodné pozměnit způsob stanovení výše jedné denní sazby blíže k rakouské právní úpravě zohledňující také nezbytné náklady pachatele a omezit celkový rozsah počtu denních sazeb, který je zbytečně široký.

Jako další se nabízí upravit způsob převodu nezaplacených denních sazeb na trest odnětí svobody, neboť v tomto ohledu se Česká republika řadí mezi nejpřísnější. Pokud peněžitý trest ukládáme pachateli, k jehož nápravě není zapotřebí působit trestem odnětí svobody, jak velký význam má následná přísná přeměna?

Myslím si, že v některých případech může v množství ukládaných peněžitých trestů hrát roli i „setrvačnost“ soudců, kteří jsou zvyklí, že za některé trestné činy ukládají například podmíněné tresty a nehodlají na tom nic měnit. Nebo se jim také může zdát, že peněžitý trest nepředstavuje dostatečné potrestání či nebude mít žádaný výchovný efekt. Proto je nezbytné výslovné stanovení peněžitého trestu jako hlavní sankce u konkrétních skutkových podstat trestných činů, kde je uložení peněžitého trestu vhodné a žádoucí a nebo v případě trestných činů, u kterých zákon stanoví horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody do jednoho roku.

Jak ukazují data z Polska, poměr uložených peněžitých trestů k počtu odsouzených zvýšilo mimo jiné zrušení podmínky dobytosti peněžitého trestu o 10,5 %. Důvody, pro které soudce nepřistoupí k uložení peněžitého trestu může být vícero, ale právě nejistota v jeho zaplacení či následné vymožení může být jedním z nich. Pokud trestní řád zná upuštění od výkonu peněžitého trestu, nevidím důvod proč peněžitý trest zpravidla neuložit a případnou nedobytnost vyřešit podle § 342a trestního řádu.

I přes vcelku značné množství návrhů na změnu legislativy jsem k současnému stavu právní úpravy nakloněn spíše pozitivně. Lze vyzorovat neustálou snahu o zlepšování zákonné úpravy směrem k prioritizaci peněžitého trestu. Čas ukáže, nakolik správná je česká cesta, která zvolila namísto zrušení vymáhání peněžitého trestu jeho přenos na orgány celní správy, ale i přes svůj opačný názor tuto změnu vítám a očekávám její pozitivní vliv. Potřebnou změnou ale stále zůstává nezbytnost doplnění systému denních sazeb o *soft law* a jeho úprava směrem k úžšímu rozsahu počtu denních sazeb a také nezbytnost pokračovat v neformálních snahách o změnu myšlení státních zástupců a soudců, neboť právě tato cesta vedla dle dostupných dat k nejmarkantnějšímu zvýšení počtu uložených peněžitých trestů.

Možná je tak na čase přestat se tolik soustředit na změnu naší právní úpravy a její porovnávání s tou zahraniční a opět začít s metodickou snahou o odborné vzdělávání státních zástupců a soudců, neboť pokud oni nebudou přesvědčeni o pozitivěch a účincích peněžitého trestu, nepomůže k jeho častému ukládání ani dokonalá právní úprava.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

DRÁPAL, Jakub. *Přiměřenost peněžité sankce k majetku pachatele*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-297-1,

HILLSMAN, S. *Fines and Day Fines*. Crime and Justice. 1990, č. 12,

JANUŠ, Jan. *Tresty budoucnosti*. Právo (Info.cz). Praha: Info.cz, 2020. ISBN 978-80-907780-0-9,

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0,

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-637-8,

KALVODOVÁ, Věra. *Peněžitý trest - praxí konečně doceněná alternativa trestu odnětí svobody?* In Tomáš Gřivna. *Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR*. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-709-5. 2018,

KALVODOVÁ, Věra. *Novela trestního zákona a trestněprávní sankce*. Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 1995, roč. 3, č. 4, str. 130-136. ISSN 1210-9126,

KUCHTA, Josef a VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Beckovy mezioborové učebnice. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4,

KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6,

LYONS, Lewis. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka & Co., 2004. ISBN 80-7352-021-4,

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Student (Leges). Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4,

- PUSTÓWKA, Urszula. Systém trestních sankcí v České republice a v Polsku – Peněžitý trest vs. grzywna. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*. Praha: Orac, 2022, roč. 26, str. 16 a násl. ISSN 1211-2860,
- ROZUM, Jan; ZEMAN, Petr; PŘESLIČKOVÁ, Hana a TOMÁŠEK, Jan. *Vybrané problémy sankční politiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 80-7338-042-0,
- SCHEINOST, Miroslav a VÁLKOVÁ, Helena. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-154-7,
- SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8,
- SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9,
- SOTOLÁŘ, Alexander; ŠÁMAL, Pavel a PÚRY, František. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Beckovy příručky pro právní praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7,
- STRÉMY, Tomáš a KLÁTIK, Jaroslav. *Alternatívne tresty*. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-89603-56-5,
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1,
- ŠÁMAL, Pavel. *K peněžitému trestu po novele trestního zákona provedené zákonem č. 333/2020 Sb.* In Tomáš Gřivna a Hana Šimánová. *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. Kolektivní monografie. ISBN 978-80-7598-879-9,
- ŠÁMAL, Pavel; GŘIVNA, Tomáš; BOHUSLAV, Lukáš; NOVOTNÝ, Oto; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8,
- ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9,

VANDUCHOVÁ, Marie. *Peněžitý trest: praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody?* In: VANDUCHOVÁ, Marie a GŘIVNA, Tomáš (ed.). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Drápal, J., 2016a. *Analýza ukládání peněžitých trestů v podobě denních pokut v České republice*. Česká Kriminologie. [online]. [cit. 12. 03. 2024]. Dostupné na: <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2016-2/analyza-ukladani-penezitych-trestu-v-podobě-dennich-pokut-v-ceske-republice/Attachment>,

DRÁPAL, J. *O nefunkčnosti peněžitých trestů v podobě denních pokut a co s tím. ?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2015, č. 5,

DRÁPAL, Jakub. *Jak upravit evropskou a českou úpravu peněžitého trestu, aby byla funkční?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, č. 2,

DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád: komentář*. Vydání první. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). In: ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7,

DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Vydání první. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). In: ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4,

HACKL, Vladimír. *Peněžitý trest - nevyužitá alternativa?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, č. 4,

LATA, Jan. In: ŠČERBA, Filip. *Tresty alternativní a nepodmíněné*. In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2014, č. 1,

LEGS.. *Změna podmínek pro ukládání peněžitých trestů*. In: beck-online [právní informační systém]. Právní rozhledy, 2019, č. 12,

KOPŘIVA, Marcela. *Soudce v říši účelu trestu*. In: beck-online [právní informační systém]. Trestněprávní revue, 2020, č. 3,

Malá revoluce v trestním právu: Blažek navrhuje nižší tresty i větší samostatnost žalobců. Česká justice. [online]. [cit. 30. 04. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/03/mala-revoluce-v-trestnim-pravu-blazek-navrhuje-nizsi-tresty-i-vetsi-samostatnost-zalobcu/>,

MIŠŮR, Peter. *Úprava procesu vymáhání peněžitých pohledávek upravených trestněprávními předpisy vstoupila v platnost*. In: beck-online [právní informační systém]. Ius Focus, 22. 12. 2023,

NSZ a Nejvyšší soud chtějí zlepšit praxi ukládání peněžitých trestů. Společná tisková zpráva Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství. [online]. [cit. 26. 02. 2024]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/nsz-a-nejvyssi-soud-chteji-zlepsit-praxi-ukladani-penezitych-trestu/>,

SULITKA, Dušan; ŠÁMAL, Pavel. *Srovnání ukládání peněžitých trestů v České republice a ve vybraných evropských státech.* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, č. 2,

ŠÁMAL, Pavel, *Peněžité tresty z pohledu soudní praxe aneb jak zvýšit jejich ukládání.* [online]. [cit. 28. 02. 2024]. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/penezite-tresty-z-pohledu-soudni-praxe-aneb-jak-zvysit-jejich-ukladani>,

ŠČERBA, Filip. *Změny trestního zákoníku provedené novelou č. 333/2020 Sb. a jejich důsledky.* In: beck-online [právní informační systém]. Trestněprávní revue, 2020, č. 4,

ŠPELDA, Kamil. *Anketa: Jak lze zvýšit počet uložených peněžitých trestů?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2016, č. 3,

ZÁHOROVÁ-NEDBÁLKOVÁ, Ingrid. *Anketa: Jak lze zvýšit počet uložených peněžitých trestů?* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2016, č. 3,

ZEZULOVÁ, Jana; HOMOLA, Martin. *Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice.* In: ASPI [právní informační systém]. Státní zastupitelství. 2017, roč. 15, č. 2, str. 29-36. ISSN 1214-3758.

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927,

Zákon č. 98/1886 ř.z., O soudnictví ve věcech trestních,

Zákon. č. 134/1885 ř.z., O opatřeních proti obecně nebezpečnému užívání třaskavin a obecně nebezpečnému zacházení s nimi,

Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon,

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon,

Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád,

Zákon č. 56/1965 Sb., Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb.,

Zákon č. 175/1990 Sb., Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon,
Zákon č. 557/1991 Sb., Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon,
Zákon č. 290/1993 Sb., Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon a zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích,
Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník,
Zákon č. 86/2015 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,
Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majtkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů,
Zákon č. 333/2020 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
Zákon č. 349/2023 Sb., Zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s konsolidací veřejných rozpočtů.

4. Seznam použité judikatury

Nález sp. zn. L. ÚS 4503/12 ze dne 11. 6. 2014, bod 26,
Nález sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 07. 08. 2017, bod 17,
Nález sp. zn. III. ÚS 2614/17 ze dne 28. 11. 2017, bod 15,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 685/2007 ze dne 20. 06. 2007,
Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 733/11 ze dne 01. 09. 2011,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1409/2011 ze dne 23. 11. 2011,
Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1084/12 ze dne 13. 09. 2012,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1364/2013 ze dne 26. 03. 2014,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 538/2014 ze dne 29. 05. 2014,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 821/2016 ze dne 21. 06. 2016,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 866/2016 ze dne 17. 08. 2016,

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2139/16 ze dne 06. 09. 2016,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 383/2016 ze dne 23. 11. 2016,
Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3742/16 ze dne 21.02.2017,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 213/2017 ze dne 03. 05. 2017,
Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 948/17 ze dne 27. 06. 2017,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 702/2017 ze dne 19. 07. 2017,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1286/2017 ze dne 31. 10. 2017,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1286/2020, ze dne 27. 01. 2021,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 12/2022 ze dne 30. 03. 2022,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 138/2022 ze dne 30. 03. 2022,
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 462/2023 ze dne 28. 06. 2023,
Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR, sp. zn. Pls 7/66-1 ze dne 05. 09. 1966,
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 11 Tz 3/83 z 23. 02. 1983,
Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 1 Tz 23/87 ze dne 28. 8. 1987,
Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tz 19/2015 ze dne 01. 12 2015.

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 86/1950 Sb., trestní zákon,

Důvodová zpráva k zákonu č. 59/2017 Sb. Sněmovní tisk 650/0, ze dne 6. 11. 2015, VII. volební období,

Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb. Sněmovní tisk 453/0, ze dne 3. 4. 2019, VIII. volební období,

Důvodová zpráva k zákonu č. 349/2023 Sb. Sněmovní tisk 488/0, ze dne 30. 6. 2023, IX. volební období,

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. Sněmovní tisk 410/0, část č. 1/9, ze dne 19. 12. 2007, V. volební období,

Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb. Sněmovní tisk 410/0, část č. 1/4, ze dne 19. 12. 2007, V. volební období,

Metodická informace generálního ředitelství cel č. 2/2024 ze dne 23. 2. 2024 o vymáhání justičních pohledávek, vyhlášeno ve Věstníku CS č. 8/2024. Praha: Generální ředitelství cel ČR, 2024. [online]. [cit. 03. 04. 2024] Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/Metodika/MI-2024-002.pdf>,

Statistická ročenka kriminality 2010 Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. [cit. 04. 04. 2024], str. 428. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>,

TOMÍČEK, Petr; MALÝ, Petr. *Nejvyšší soud a NSZ prosazují větší využívání peněžitých trestů i odklonů v trestním řízení*. Společná tisková zpráva Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství [online]. [cit. 20. 04. 2024]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/nejvyssi-soud-a-nsz-prosazuji-vetsi-vyuzivani-penezitych-trestu-i-odklonu-v-trestnim-rizeni/>,

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017. Nejvyšší státní zastupitelství. str. 14 [online]. [cit. 22. 04. 2024]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wpcontent/uploads/2020/03/Zprava_o_cinnosti_za_rok_2017.pdf,

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022. Nejvyšší státní zastupitelství. str. 76 [online]. [cit. 22. 04. 2024]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zprava-o-cinnosti-2022-textova-cast.pdf>.

Aktuální otázky peněžitého trestu

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje problematice peněžitého trestu v českém trestním právu se zaměřením na jeho hmotněprávní i procesněprávní úpravu, která prošla v posledních letech důležitými změnami, ale je také věnována vlivu legislativních a nelegislativních změn na vývoj počtu uložených peněžitých trestů a předkládá několik změn právní úpravy.

První část diplomové práce se týká historie peněžitého trestu, ta pomůže pochopit vývoj právní úpravy a chápání peněžitého trestu. Na to navazuje rozbor základních koncepcí účelu trestu a porovnání přístupu k němu podle staré a nové právní úpravy. Ve třetí části diplomová práce poskytuje základní vhled do problematiky peněžitého trestu a autor se zde zamýšlí nad postihem majetkového prospěchu pachatele prostřednictvím peněžitého trestu. Čtvrtá část je věnována hmotněprávní úpravě. Rozebírá zákonné podmínky pro uložení peněžitého trestu, systém denních sazeb a výkon peněžitého trestu. V páté části se diplomová práce věnuje procesněprávní úpravě peněžitého trestu. Zaměřuje se na způsoby výkonu peněžitého trestu, problematické aspekty jeho vymáhání a změny, které přinesla novela zákona č. 349/2023 Sb. V šesté části je zachycen vývoj trendu v ukládání peněžitého trestu se zaměřením na období po nabytí účinnosti zákona č. 40/2009 Sb. Data z tohoto vývoje slouží jako měřítko správnosti změn zákonné úpravy a nelegislativních prostředků, které mají vliv na počet uložených peněžitých trestů. V poslední části diplomová práce předkládá návrhy několika změn právní úpravy na základě identifikovaných problémů. Navrhované změny by měly pomoci zvýšit počet ukládaných peněžitých trestů, a také jeho konzistentnost a rovnost mezi soudy a pachateli.

Tato práce tak poskytuje nejen ucelený rozbor hmotněprávní a procesněprávní úpravy peněžitého trestu, ale také analyzuje její problémy a nabízí i konkrétní způsoby, jak tyto problémy napravit.

Klíčová slova:

peněžitý trest, denní sazby, výkon peněžitého trestu

Current issues of a pecuniary punishment

Abstract

This diploma thesis deals with the issue of a pecuniary punishment in the Czech criminal law with focus on its substantive and procedural law and its legislation which has been significantly changed in recent years but its also focuses on the impact of legislative and non-legislative changes on the development of the number of the pecuniary punishments and presents several changes to the legislation.

The first part of the diploma thesis is about the history of the pecuniary punishment which will help to understand the development of legislation and understanding of the meaning of the pecuniary punishment. This is followed by an analysis of the basic concepts of the purpose of punishment and a comparison of the old and new legislation. The third part of the diploma thesis provides a basic information into the issue of the pecuniary punishment and the author here think about the sanction of the offender's property benefit through the pecuniary punishment. The fourth part is devoted to substantive law. It analyses the legal conditions for imposing the pecuniary punishment, the daily-fine system and the performance of the pecuniary punishment. In the fifth part, the diploma thesis analyses the procedural regulation of the pecuniary punishment. It focuses on the methods of performance of the pecuniary punishment, problematic aspects of its enforcement and changes brought about by the Act No. 349/2023 Coll. The sixth part shows the development of the trend in the imposition of the pecuniary punishment with a focus on the period after applicability of Act No. 40/2009 Coll. The data from these developments serve as a measure of the correctness of legislative and non-legislative changes that affect the number of the pecuniary punishment imposed. In the last part, the diploma thesis presents proposals for several changes to the legislation based on the identified problems. The proposed changes should help to increase the number of the pecuniary punishment imposed, as well as its consistency and equality between courts and offenders.

This thesis not only provides a comprehensive analysis of the substantive and procedural law of the pecuniary punishment but also analyses its problems and offers concrete ways to fix these problems.

Keywords:

pecuniary punishment, day fine, performance of the pecuniary punishment